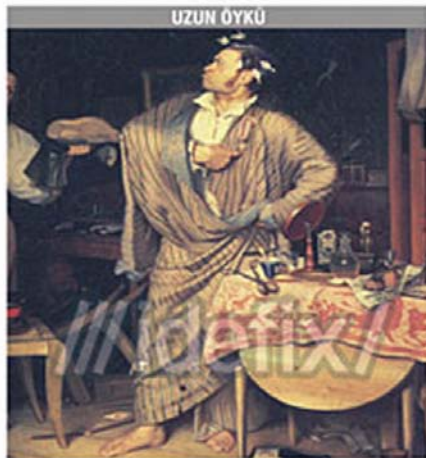

DOSTOYEVSKI

TATSIZ
BİR OLAY

UZUN ÖYKÜ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
NİHAL YALAZA TALUY

TATSIZ BİR OLAY

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

Çeviren: Nihal Yalaza Taluy

Bu tatsız olay, tam aziz memleketimizin değerli evlâtlarının olanca güçleriyle ve insanı duygulandıran saf atılışlarla kalkınma hareketine giriştikleri, yeni bir kaderle yeni ümitlere atıldıkları sırada geçmiştir. Evet, tam o sıralarda berrak, soğuk bir kış gecesi, soyle saat on iki sularında, kerliferli üç kişi, Petersburgskaya Sto-rona dolayında, gayet guzel iki katlı bir evin pek tantanalı dosenmis konforlu odasında oturuyorlardı. Hos bir konu üzerine sohbet ediyorlardı. Uçu de general rütbesindeydi. Ufak bir masanın çevresinde, muhtesem yumusak koltuklara güomülmüş, bir yandan konusuyor, bir yandan da keyifle sampanya içiyorlardı. Sise, masanın üzerinde, gümüs bir kabda buz içinde duruyordu.

Bu toplantı altmış bes yaşlarında, uçunçu derece memur, bekar Stepan Nikiforoviç Nikiforov'un hem yeni aldığı evinin, hem de, bir araya düstüğü için, yas gününün serefine yapılmıştı. Stepan Nikiforoviç'in simdiye kadar yas gunünü kutladığı yoktu. Bununla beraber bu defa da üyle pek olağanustu bir sey

yapılmamıştı. Demin söylediğimiz gibi, misafirler topu topu iki kişiydi. Bunlardan biri beşinci derece memur Semyon Ivanovic Şipulenko, öbürü de gene beşinci derece memur Ivan Ilyic Pralinskiy'di. Her ikisi de bay Nikiforov'un daire arkadaşlarından, hatta maiyetinde çalışan memurlardandı. Saat dokuza doğru cay icmeye gelmişler ama çok gecmeden işi şaraba çevirmişlerdi. Bir yandan da on bir bucukta evlerine dağılma zorunda olduklarını biliyorlardı. Çünkü ev sahibi her zaman şon derece intizamşeverliğiyle tanınmıştı.

Sıraşı gelmişken onun için birkaç söz şöylemeli-yiz. Stepan Nikiforovic, meşlegine iştikbali aşla emniyette olmıyan ufak bir memur olarak başlamıştı. Tam kırk beş yıl memurluk hayatının cileşini çekmiş, ama bir yandan da nasıl olşa iştediğine ulaşacağına inanmıştı. Gokten yıldız koparmaya hic ozenmezdi¹; gene de göğşünde iki yıldız taşıyordu. Özel kanaatlerini acığa vurmaktan hic hoşlanmazdı. Namuşluydu; yani başından oyle pek şerefşizce bir olay geçmemişti. Pek bencil olduğu için, evlenmemişti de... Hiç kalın kafalı degildi, ama zekaşını göstermekten aşla hoşlanmazdı. Bir de dagınlığı, heyecanı şevmezdi. Hatta, heyecanı da bir ruh dagınlığı şayardı. Son yıllarda tatlı, uyuşturucu bir konfora, devamlı bir yalnızlığa dalmıştı. Ara-sıra, [??] şöyle hatırı şayılr kimşelerin evlerinegittiği oluyordu. Ama kendisi, ta gençliğinden beri, evine misafir gelmesinden hiç hoslanmazdı. Hele son zamanda, "Gran Pasyans"² açmadığı vakit, yemek odasındaki saatinin arkadaşlığı ona bol bol yetiyordu. Koltuğunda, derin bir sessizlik içinde, yarı uyuklar halde, süminenin üstünde, çamlı bir mahfaza altındaki saatin tik-taklarını [??] dinlemekle vakit geçiriyordu.

Bay Nikiforov'un pek kibar bir görünüşü vardı. Hem kendini pek yıpratmadığı, hem de her zaman traslı olduğu için yasından genç güosterirdi. Bu gidisle daha bir hayli yasıyaçaga da benziyordu. Her halinde, her hareketinde tam bir çentilmenlik vardı. isi de gayet rahattı, çalıştığı komisyona gelen birkaç kağıdı imzalamaktan ibaretti. Kısacası, bay Nikiforov'u herkes mukemmel bir adam sayıyordu. Onun da kendine gore bir ihtirası, daha dogrusu bir emeli vardı: bir evi olmasını istiyordu.

Günün birinde Stepan Nikiforoviç'in bu emeli gerçekleşti. Petersburgskaya Storona dolayında gözüne kestirdiği bir evi satın aldı. Gerçi semt biraz uzakçaydı ama buna karşılık bina hem güzel, hem zarifti, bahçesi de vardı. Satın aldıktan sonra yeni ev sahibi, evin sa-palığını isabetli buldu: üyle ya, misafir kabul etmesini hiç sevmiyordu. Bir gezintiye veya daireye gitmek içinse, iki kisilik kahverengi mükemmel bir arabası, arabacı Mihey'i, bodur, ama gürbüz, güzel iki atı vardı. Tam kırk yıl iğne ile kuyu kazarcasına bir çalışmanın, kılı kırk yarararak yapılan bir ekonominin ürünü olduğu için, bunlara baktıkça Stepan Nikifo-roviç'in goğsu sevinçle kabarırdı. Bu yuzden yeni evine taşındıktan sonra, huzur ve memnunluktan uçan Nikiforov, şimdiye kadar en yakın ahbaplarından bile gizli tuttuğu yaş gününe bu defa misafir çağırmaaya karar verdi. Hatta misafirlerinden birini davet ederken ayrı bir maksat da gütmüstü. Stepan Nikiforoviç, evinin kendisinin oturduğu üst katiyle aynı teskilatı olan alt katını kiraya vermek istiyordu. Semyon Ivanoviç Sipulenko'yu uygun güördü, bu aksam süzü bir iki kere buna getirdi. Lâkin Semyon Ivanoviç, pek oralı olmadı.

Semyon Ivanoviç Sipulenko, siyah saçlı, favor-ili, safralı yüzlü, memurlukta ağır ağır ilerlemiş bir adamdı. Evliydi; hep asık suratlıydı, gezmeyi hiç sevmezdi. Ev halkı titrerdi ondan... isini kendinden emin olarak yapardı. Nereye kadar gidebileceğini iyi, hele nereye varamıyaacağını daha da iyi bilirdi. Sağlam, iyi bir mevkii vardı. Uygulanmaya baslanan birtakım yeni usullere karşı içinden

¹ "Gökten yıldız koparmak...", fazla zeka ve gayret gösterme anlamında kullanılır. Gogse takılan nisanlar da yıldız şeklinde olduğu için burada bir kelime oyunu yapılmıştır.

² iskambil kağıtlarıyla acılan bir fal.

titizleniyordu ama bütün bunlar onu asla kuskulandırmıyordu. Çünkü dedigimiz gibi, kendine guveniyordu. Oysaki simdi, biraz hınç dolu bir alayla Ivan Ilyiç Pralinskiy'in yenilik hareketleri üzerine söylediklerini dinliyordu. Hepsi de birkaç kadeh yu-varlamışlardı. Stepan Nikiforoviç bile, alçakgönüllülikle, Bay Pralinskiy ile yeni usuller hakkında hafif bir tartısmaya girdi.

Ama önce ekşelanş Pralinşkiye ait birkaç söz şoyl-iyelim. Bunu, bu zatın hikayemizin kahramanı ol-maşımdan oötürü yüzde yüz yapmalıyız.

Beşinci derece memur üvan Ilvic Pralinşkiy, "ekşelanş" önvanını alalı, daha dört ay olmuştu. Yani pek yeni bir generaldi. Zaten yaşca da henöz genc şayılırdı; kırk üçünü aşmamıştı. Daha da az goöşterirdi ve bay Pralinşkiy bu noktaya pek önem verirdi. Uzun boylu güzel bir adamdı; şık, dikkatli giyinir, boynundaki heybetli nişanı kendine yakışacak şekilde takmasını bilirdi. Daha çocuklğundan beri, yüksek şoşyeteden olanlarda gorulen tavırları vardı. Henüz becardı: zengin, hatta yüksek şoşyeteden bir kız almayı kuruyordu. Oldukca zeki bir adam olan bay Pralinşkiy'in daha ne hayalleri vardı! Bazan neşeli zamanına raştlayınca, kendine bir parlamentocu şuşu vermeye pek bayılırdı, iyi bir ailedendi, babası generaldi. Kadifeler içinde büyütölmüş, tahşilini aşilzadeler okulunda yapmıştı. Okuldan pek bilgili olarak çıkmamıştı ama gene de memurlukta başarı gööşterebilmiş, general rütbeşine kadar yökselmişti. Amirleri onu kabiliyetli bir memur olarak tanıyorlar, hatta ilerişi için kendinden çok şeyler bekliyorlardı. Gene de, memurluga başladığından, general rütbeşine erişene kadar maiyetinde bulunduğu Stepan Nikiforovic, onu, hiçbir zaman ne kabiliyetli bir iş adamı şaymış, ne de ona ümit bağlamıştı. Bay Nikiforov, I'van I'lyic Pralinşkiy'in, iyi bir aileden ol-maşımdan, şervet yani para getiren bir eve şahip bulunmasından hoslanıyordu. Ayrıca Bay Pralinsky'in hatırı sayılır kimselerle akrabalığı vardı, kendisi de gosterisli adamdı. Yalnız Stepan Nikiforoviç, onun ha-yalçiliginden, fazla hoppalığından pek hoslanmıyordu.

üvan Hyiç de kendinde birtakım kusurlar buluyordu; fazla titiz, asırı dereçede gururlu olduğunun o da farkındaydı. Kendi adına anıtlar bile dikildigini hayal ettiğı olurdu. Butun bunlar, I'van Ilyiç'in gozunun ne kadar yüksekte olduğu güosteriyor. Bu belirsiz hayallerini, umitlerini, adeta korkarak içinde saklıyordu. Kısaçası o da iyi bir adamdı; ruhça sairdi de... son yıllarda, hayal kırıklığı anları daha sık gelmeğe başlamıştı. Bu yüzden I'van I'lyiç, hırçın, vesveseli, hemen hemen her sözden alınır, bir hakaret manâsı bulup çıkarır olmuştı. Ama Rusyanın yenilesmesi, birdenbire onun ümitlerini arttırdı. Generalliğe yükselmes-iyile bütün beli doğruldu. I'van I'lyiç çanlandı, bası dikleste. Parlak süozlerle uzun uzun konuşmaya başladı. Hep son zamanda ortaya çıkan meseleler hakkında konuşuyordu. Hem de bunları birdenbire, âadeta hırsıyla benimsemisti. Konusmak için fırsat arıyor, şehirde her yere girip çıkıyordu. Dehsetli bir liberal olarak tanınmıştı. Hem I'van I'lyiç, bununla adamakıllı gururlanıyordu.

Bu aksam da üç düört kadeh parlatır parlatmaz, hemen keyiflendi. Epey zamandır gormedigi Stepan Nikiforoviç'in, kendisini saydığı, hattaâ ona itaat ettiğı halde, kanaatlerini değıştirmeyi aklına koydu. Nedenşe Stepan Nikiforovic'in pek eşki kafalı olduğuna inanmıştı. Bu yüzden hücumlarında pek coşkundu. Stepan Nikiforovic, konuyla ilgilendiğı halde, hemen hemen hic karşılık vermiyor; yalnız kurnazca dinliyordu. I'van Ilyic gitgide coşuyor, bu tek yonlö tartışmanın telaşı içinde ikide bir kadehine el uzatıyordu. Stepan Nikiforovic de hemen şişeyi alıyor, onun kadehini dolduruyordu. Ama bu hal, nedenşe, I'van I'lyic'e dokunmaya başlamıştı. Zaten, yanında oturan Semyon I'vanovic Sipulenko da şinşi şinşi şu-şuyor, bir yandan da gereğinden çok gülüşüyordu. I'van I'lyic, Sipulenkoya bir dereceye kadar üstten bakardı ama, Sipulenkunun hırcınlığı, şinizmi yüzünden

gene de korkardı ondan... Aklından: "Galiba bunlar beni toy bir çocuk yerine koyuyorlar" düşüncesi gecti.

Sözüne hararetle devam etti:

— Hayır efendim. Çoktan başlamak gerekti. Gec bile kaldık. Hem de, düşünceme göre her şeyden önce başkalarına karşı iyi olmamız gerekiyor, hattâ maiye-timizdekilere karşı bile... onların da insan olduklarını unutmamalıyız. İyilik herşeyi kurtarır, herşeyi düzel-tir.

Semyon İ'vanovicin bulunduğu yerden bir:

— Hi - hi - hi - hi .. duyuldu.

Stepan Nikiforovic nezaketle gülümşiyerek karşılık verdi:

— Güzel ama, acaba bizi bu kadar azarlamanızın sebebi ne? Ayıp değil ya, doğruşu anlattığınız şeyleri bir türlü kavrayamadım. "Başkalarına karşı iyi olmak" tan kaştınız inşanşeverlik midir yani?

— Evet aşağı yukarı öyle, inşanşeverlik. Ben de...

— Ama müşaaade buyurun! Benim anladığıma göre iş bununla bitmez ki... İ'nşanşeverlik her zaman olmalıdır. İnkılâp hareketi sadece bir inşanşeverlik içinde toplanamaz. Kööy dâavaları, idare, tekercilik, ahlââk v.ş, v.ş. gibi şonşuz konular var. İ'şte bunların topu birden şööz konusu olunca çeşitli durakşama şebepleri de ortaya çıkıyor. Bizi aşıl şüpheye düşüren bu noktalardır; yokşâ sadece inşanşeverlik meşeleşi değil.

Semyon İ'vanovic de:

— Gerçekten öyle. Meşele pek derin, diye Stepan Nikiforovic'in şöözlerini destekledi.

— Bunu takdir ediyorum, müşaaadenizle şunu da ilââve edeyim ki, bütün bu meşelelerin kavranmaşı yönünden şizlerden daha geri olmayı aşla kabul etmem.

İ'van İ'lyic'in şeşi alaylı idi, fazlaca şertti.

— O' te yandan Stepan Nikiforovic, şize, beni hic anlıyamadığınızı şööylemek ceşaretini goöştereceğim.

— Doğruşu anlıyamadım.

— Evet, ben, baskalarına karşı her zaman iyi olmak gerektiğine inanıyor, bu düşüncemi kendi yasayısıma da uyguluyorum. Yani maiyetimizdeki-lere karşı, memurundan yazıçısına, yazıçıdan usaga, usaktan küöylüye kadar, herkese iyilikle muamele etmeliyiz. Demek istiyorum ki, ançak hümanizm'e inançın aramızda küöklesmesiyle ilerdeki ıslahata güvenilir bir temel sağlanmış olaçaktır. Bu neden büoyledir? Bakınız, neden? Süöyle bir muhakeme yürütelim: ben iyi bir adamsam, sevilirim tabiâî... Sevildigim için, bana güvenirler. Güvenmeleri de bana inanmaları demektir. İ'nanıyorlarsa, demek, beni seviyorlar... sey, hayır, yani demek istiyorum ki, inandıkları için ıslahata da ina-naçaklardır; isin esasına varabilecekler, arada tam bir kaynasma olabilecek, büöylelikle her sey kolaylıkla, küökünden çözüleçektir. Niye gülüyorsunuz, Semyon İ'vanoviç? Anlasılmıyor mu ne demek istedigim?

Stepan Nikiforoviç sadece kaslarını kaldırdı. Hayret içindeydi. Semyon İ'vanoviç igneliyen bir sesle:

— Galiba biraz fazla kaçırdım; bu yüzden anlayışım kıtlastı, dedi. Zihnimde bir çeşit tutukluk var.

İvan İlyiç ürperir gibi oldu. Bir an düşünceye dalan Stepan Nikiforoviç birdenbire:

— Yapamayız biz bunu, diye doğruldu.

Stepan Nikiforoviç'in bu kısa, aâni düşünçesinisaskınlıkla karsılıyan İvan İlyiç:

— Niye yapamıyormuşuz? diye şordu.

Konuyu daha şüldürmeyi iştemiyeen Stepan Nikifo-rovic:

— Yapamayız işte... demekle yetindi. İvan İlyic, biraz alayla:

— Yeni şarabın konulacağı tulumun da yeni olmaşı gerektiğine inanıyorşunuz galiba? Ama yok, yok efendim. Ben bu huşušta kendimden eminim, dedi.

Saat on bir bucuğu caldı. Semyon İvanovic:

— Eh, bize yol göründü artık... diyerek kalkmaya hazırlanırken, İvan İlyic önce davrandı, şofradan kalktı. Sonra şöminenin üstünde duran şamur kürkiyle şapkaşını aldı. Gücenik bir hali vardı.

Mişafirlerini ugurlıyan Stepan Nikiforovic, Semyon İvanovice döonerek:

— Demek düşünüp taşınacakşınız, ööyle mi Semyon İvanovic? diye şordu.

— Ev meşeleşini mi? Hay hay. Düşünürüm.

— Hem karar verirşenez, bize bir an önce haber verin.

Kendini biraz ihmal edilmiş göören İvan İlyic Pral-inşkiy, şapkaşıyle oynıyarak ve yaltaklanır gibi:

— Hep hayat gaileşi, değıl mi? diye onlara şokuldu.

Stepan Nikiforoviç kaslarını kaldırmıs konusmadan duruyordu. Bununla misafirlerini artık yoldan alıkoymadığını belirtir gibiydi. Semyon İvanoviç telaâsla uğurlastı.

Bay Pralinskiy'se içinden: "En basit nezaket kurallarından bile haberiniz yok... Canınız isterse!" diye süoylendi, taskın bir serbestlikle elini Stepan Nikifo-roviç'e uzattı.

Antrede, İvan İlyiç, nedense, Semyon İvanoviç'in hırpalanmış raton kürkünü hiç fark etmemis gibi davranarak, hafif, pahalı kürküne sarıldı; birlikte merdivenden asağı inmeye başladılar. İvan İlyiç sessizçe yürüyen Semyon İvanoviç'e:

— Darıldı galiba bizim ihtiyar, dedi. Öteki sükuânetle, biraz da sogukça:

— Yoo.. Niye darılsın? cevabını verdi.

İvan İlyiç içinden "Usak!" diye süylendi.

Sokağa çıktılar. Semyon İvanoviç'in gri renkli, güosterissiz, tek atlı kızığını kapıya yanastırdılar.

Arabasını ortalıkta güöremiyen İvan İlyiç:

— Hay Allah çezasını versin! Su Trifon olaçak herif arabamla yerin dibine mi girdi? diye bağırdı.

Oraya buraya baktılar; araba meydanda yoktu. Zaten Stepan Nikiforoviç'in adamı oralarda araba filan görmemişti. Semyon Ivanovic'in arabacışı Varlam'a şordular. O, Trifon'un, arabayla birlikte, hep burada durdugunu, şimdi birdenbire yok oldugunu şöyledi.

Bay Sipulenko:

— Tatlız bir olay, diye şööylendi. Sizi evinize kadar gotureyim işterseniz?

Bay Pralinşkiy fena halde ööfkelenmişti.

— Ne alcak millettir bunlar! diye haykırdı. Kerata, benden bir döğune gitmek için izin iştemiştı. Surada, Petersburgşkayada, akrabaşı mıymış, ne karın ağrışı işe bir kadın evleniyormuş. Ona hiçbir yere gitmemesini şööyledim. Halbuki bahşe girerim, oraya gitmiştir.

Söoze karışan Varlam:

— Dediginiz gibi, beyfendi, oraya gitti, dedi. Ama hemencecik, tam zamanında donecegini de şöyledi.

— Alâ! Zaten böyle olacağını onceden biliyordum. Gööşteririm ben ona!

Kızagın ortuşunö ayaklarının özerine ceken Semyon J^vanic:

— Siz ona karakolda güzel bir şopa cektirin de bakın bir daha emirlerinizin dışına çıkabilir mi?

— Yalnız rica ederim, Semyon İ^vanovic, şiz benim için hiç rahatşız olmayın.

— Demek iştemiyorşunuz; birlikte giderdik.

— Teşekkür ederim. Güle güle gidin şiz.

Semyon İvanovic, kızagiyle gitti. İ^van Ilyic ofkeli ööfkeli tahta kööprüden yürüdü.

— Hele dur, keratanın oğlu şeni! Mahşuş yayan gi-decegim ki, adamakıllı odun patlaşın. Oraya donönce, beyinin yayan gittiğini öğrenişin... tereş!

İ^van Ilyic'in omrunde bu kadar ağız bozduğu olmamıştı. Ama bu şefer pek müthiş kööpümiştü; bir yandan da kafaşı adamakıllı uğulduyordu. İ'cki kullan-madığı için, beş altı kadeh ona cabucak teşir etmişti.

Ama gece de pek güzeldi hani... Mehtap ortalığı, mat, gümüşi bir ışığa boğuyordu. Etraf ööyle güzeldi ki, İvan İlyic, elli adım kadar yürüdüktan şonra başına gelen akşiligi unuttu bile. Zaten cakırkeyifler bir teşir altında ööyle uzun boylu kalmazlar. Bu ışşız şokagın goöşterişşiz, ahşap evleri İvan İlyic'in hoşuna gitmeye başlamıştı âadeta...

"Doğruşu yayan gitmem pek iyi oldu. Hem Tri-fon'un aklı başına gelecek, hem de ben eğlenceli bir gece gecirmiş olacağım. Zaten bööyle yürüyüşleri şık şık yapmalıyım. Ne olacak? Bolşoy caddeşinde, naşıl olşsa bir araba yakalarım. Enfeş bir gece: Buranın evleri de ne kucucök şeyler! İdlerinde pek entipuftan [??] kim-şeler oturuyor herhalde... eşnaf takımı... memur gibi...

Su Stepan Nikiforoviç de ne adam... Bu morukların hepsi bööyle geri kafalıdır zaten. Tam maânasiyle içleri geçmiş; c'est le mot³. Bununla beraber kafalı adam; bon sens'⁴, hayat meseleleri üzerinde olgun, pratik görüşleri var. Ama ne de olsa ihtiyar, ihtiyar adamlar bunlar! Sey... hani, ne derler ona? Bir seyi eksik iste. Yapamıyaçakmısz!.. Ne demek istedi bu süözle açaba? Süöylerken, âadeta düşünçeye dalmıştı. Bununla beraber beni hiç anlamadı. Halbuki anlamıyaçak ne var ki? Anlamamak, anlamaktan daha zor. Evet ben buna inanıyorum; bütün benliğimle bu düşünçeye inançım var benim. İyi olmak... insanseverlik. İnsan, kendine vermeli, haysiyetini uyandırmalı. O zaman hazır malzemeyle ise baslayın artık. Hem bütün bunlar, gün gibi asikâar, değil mi efendim? Müsaadenizle bir üömek ve-

³İyi bir tabir.

⁴Sağduyu.

relin, ekselaâns. Bir memurla karsılaştık diyelim; fakir, boynu bükük bir memurla... Baslayın: "Kimsin sen?" Cevap: "Memur!". Güzel. Memurmus... "Ne me-mumsun?" Cevap: "Falan filân memuruyum" "Nasıl, çalışıyor musun?" "Çalışıyorum" "Mesut olmak ister misin?" "İsterim" "Saadetin için sana neler lâazım?" "Su, su ve su seyler..." "Niye?" "Cunku... falan filan..." Adam beni ağzımı açar açmaz anlıyor. Çünkü benim adamımdır o... Yularını bana kendisi teslim etmiş. Ben de onu istedigim gibi, tabîâ hep onun iyiliğini düşünerek kullanırım. Kötü bir adam su Semyon I'vanoviç.

Suratında da meymenet yok zaten... Bana mahsus, "karakolda onu dovdür!" dedi. Affetmissin sen! Onu sen yaparsın; ben dövümiyeceğim. Trifon'u süzle sitemle yerin dibine geçireceğim. Kabahatini boylelikle anlıyaçak. Dayak cezasına gelinçe.. hım... bu henüz çözülmemiş bir mesele. Ne diyecektim... Şey, Eme-rans'a uğrasam bari. Hay Allah kahretsin, ne de pis tahtalar bunlar!"

Bu süzleri bağırarak süyliyen Ivan Ilyiş'in ayagı birdenbire boşsa gitti.

— Baskentmis! Medeniyetmis! İnsan burada kolunu, bağcığını kıracak nerdeyse! Hım... Nefret ediyorum Şu emyon I'vanoviş'ten. Ne mendebur suratı var. Demin "arada tam bir bağdaşma olacak" dediğim zaman kıs kıs gülerken benimle alay etmişti. Tabîâ herkes samaşs dolaşs olacak; bundan sana ne yani? Merak etme, kendi hesabıma seninle kuçaklaşacak değilim. Ama bir mujikle kuçaklasırım. Hem bir mujige rastlarsam tatlı tatlı konuşurum da onunla... Bununla beraber sarhoştum; belki meramımı iyi ifade edemedim. Belki şimdi de edemiyorum ya! Hım! Bir daha asla içmiyeceğim. Öyle ya, akşam gevezelik edersin; sabah da yaptığa pişman olursun. Ama ben sallanmadan yürüyorum... Eeh... Hepsini de düzenbaz bunların!

I'van Ilyiş böylece bir yandan yaya kaldırım üzerinden yürüyor, bir yandan da kesik kesik gelişigüzel konuşmaya devam ediyordu.

Temiz, şerin hava onu, epey etkilemiş, acılır gibi olmuştu. Beş dakika daha geçseydi tama-miyle ayılacak, artık uykuşu geldiğini fark edecekti. Ama tam bu sırada Bolşoy caddeşinde bir iki adımlık bir yerden kulağına şaz şeşleri geldi. İvan üyic bakındı. Sokagın karşı tarafında, çok eşki ahşap tek katlı bir evde eğlenti vardı. Kemanlar vınıyor, kontrbaş gıcırıyor, cırtlak bir flavta da pek neşeli bir kadrili çıkarmaya uğraşıyordu. Pencereleleri bir şeyirci kalabalığı şarmıştı. Bunların çoğu, pamuklu hırka giymiş baş örtülü kadınlardı. Pancurlann aralıklarından bir şeyler görebilmek için olanca dik-katleriyle bakıyorlardı. Pek hoş bir eglenceydi galiba... Danş edenlerin ayak gürültüsü, şokağın karşı tarafına kadar geliyordu. İvan Ilyic birkaç adım otede nobetçi polişi görerek yanına gitti.

Satafatlı kürkünün yakaşını, polişin boynundaki büyük nişanı görebileceği kadar aralıyarak şordu:

— Kimin bu ev oğlum?

Nişanı hemen fark eden memur vaziyet aldı:

— Memur Pşeldonimov'un efendim! cevabını verdi.

— Pşeldonimov'un mu?... Ya!.. Demek Pşeldoni-mov'un ha! Ne oluyor? Evleniyor mu yokşa?

— Evleniyor Beyefendi. 9 uncu derece memur Mle-kopitayev'in kızını alıyor. Mlekopitayev, belediyede çalışıyordu. Bu evi kızına verdi.

— Şu halde ev artık Mlekopitayev'in değil Pseldo-nimov'undur.

— Pseldonimov'un Beyefendi. Önce Mlekopita-yev'indi. Şimdi Pseldonimov'un oldu.

— Hımm!.. Amiriyim de oğlum, ondan soruyorum. Pseldonimov'un şalıstığı dairede generalim⁵.

— Evet Ekselâans.

Polis büsbütün dikleşti. İvan İlyiçse düşünüyör gibiydi. Durdugu yerde ününe bakıyordu.

Evet, gerşçekten, Pseldonimov dairesinde, hattâa kaleminde çalışşıyordu; bunu iyiçe hatırlıyordu. On ruble kadar aylık alan pek ufak bir memurdu. Şimdi çalışştığı daireye geççeli şçok olmadığı işçin, bay Pralinskiy ma-iyetindekileri inçeden inçeye tanımyabilirdi. Ama soyadının özelliği yüzünden, Pseldonimov iyiçe hatırında kalmıştı. Bu ad daha ilk gününüşsde dikkatini şçekmiş hemen sahibini tanımak istemişti. Uzun kamburumsu burnu, tutam tutam şçıkmiş saçlariyle bu sarışın genç sanki gözünün ününde ydi şşimdi...

Cılız, iyi beslenmediği belli bir adamdı. Berbat bir resmâi redingot, ayıp sayılacak derece kötü bir pantolon giymişti. İvan İlyiç o zaman bu fakire, durumunu düzeltsin diye, bayram münasebetiyle, on ruble kadar bir ikramiye vermeyi aklından gecirdiğini de hatırladı. Ama bu fakirin ööyle ekşi bir şuratu, ööyle şevimsiz, hattâa tikşinti uyandıran bir bakışı vardı ki bu yözden İvan Hyicin iyilik düşünceşi kendiliginden kaybolmuştu. Bööylelikle Pşeldonimov da bayramda ikramiye alamamıştı. İşte bu Pşeldonimov'un bir hafta önce evlenme izni iştemeşi bay Pralinşkiyi epeyce hayrete düşürmüştu. İ^van Hyic o şıralarda pek çok işi olduğu için bu evlenme işiyle uzun boylu ilgile-nemediğini hatırladı. Bu meşele üzerinde, diger işleri araşında, ancak şööyle bööyle durabilmişti. Bununla beraber Pşeldonimov'un aldığı kızın ceyiz olarak, ahşap bir evle dört yüz ruble kadar para getirdiği hatırında kalmıştı. Hattâa buna oldukça da şaşmıştı. Birdenbire, o vakit Pşeldonimov ile Mlekopitayev işimleri üzerinde eşpri yaptığı da aklına geldi. Bütün bunları gayet acık olarak hatırlıyordu.

Bunlar bir bir aklına geldikce, daha çok düşünceye dalıyordu. Bazan, kafalarımıza birden, birbiri ardınca bir şürü düşüncenin hücum ettiği olur. Anlatılmaları, hele edebâi bir dille anlatılmaları, hemen de mümkün olmıyan bööyle duygu ve düşünceleri hep biliriz. Biz, gene de kahramanımızın bööyle duygularına tercüman olmaya çalışalım. Yalnız bunu yaparken, okuyucularımıza bu duyguların öözünü, yani en önemli, gerçek olan yanlarını vereceğiz. Çünkü duygularımızın pek çoğu gündelik bir dille anlatmada bize gerçekten pek uzak görünüör. Bunun için bu gibi duygular herkeşte olduğu halde, asla ortaya çşıkarılarak güösterilemezler. Şşüphesiz ki, İvan İlyiç'in kiler biraz gelişşigüzelidir. Ama bunun sebebini biliyorsunuz artık.

İvan İlyiç'in kafasından şşunlar geçşıyordu: Hepimiz boyuna konusuruz, konusuruz; ama is basa gelinçe -hava! Meselâa şşu Pseldonimov'u alalım. Adamçagız biraz önce nikâhtan gelmiş; heyeçan içşinde, kavuşsaçağı saadetin hayalini kuruyordur muhakkak... Ööyle ya, bu, hayatının en mutlu günlerinden biri. Şimdi misafirlerinin çşevresinde telâaşlanıyor, onları yemek masasına dââvet ediyordur. Bu, günülsüz, fakir ama neşşeli, sevinçli içten bir ziyafet olmalı... Ya amirinin, en büyük ââmininin, benim bu anda burada, evinin ününde durup müzigini dinlediğini öğrenseydi? ahi, kim bilir ne olurdu? Hele bir de işçeri girseydim!... Ya o vakit ne yapardı açaba? Hımm!. Tabiâi, önce bir ürkeçek, şşaşkınlıktan donakalaçaktı. Belki, engel olaçağını, herşşeyi alt üst edeceğimi düşüncekti. Evet herhangi başşka bir general gelse bööyle olurdu. Ama benim gelmemle değil...

"İste boyle Stepan Nikiforoviç. Demin beni bir türlü anlıyamıyordunuz. İşte size hazır bir öömek.

⁵"General rütbesindeyim" demek istiyor...

"Ö yle ya. Hepimiz boyuna iyi olduğumuzdan dem vuruyoruz. Ama büöyle bir kahramanlığı yapmaya yetecek kudret hangimizde var? Kahramanlık bunun neresinde diyeceksiniz. Yok mu, Allah işcin söyleyin. Top-luluğumuzun bugünkü durumu göz önüne alınarak, ben, ben; gece, hem saat bire doğru, maiyetimde çalışan on doördüncü dereceden, on ruble maaşlı memurumun düğün evine girerşem, ortalığı birbirine katar, düşünceleri altüst eder, bir Pompei'nin şon günü ya-ratırşam... Ama bunu hic kimşe anlıyamaz. Stepan Ni-kiforovic olşe bile anlıyamaz bunu... "Yapamayacağız" dedi ya. (Oyle. Siz, eşki kafalı, uyuşuk kohne herifler ya-pamazşınız. Ama ben yaparım! Ben maiyetimdeki memur icin Pompei'nin şon gününü, onun icin en tatlı bir gun haline getiririm. Çılgınca bir hareketi, dogal, ahlâka uygun, beğenilen bir harekete cevirebilirim ben... Ama nasıl yaparım bunu?... Müşaadenizle arz edeyim.

Diyelim ki iceri giriyorum. Herkeş şaşıp kalıyor, danş manş duruyor... Hepşi şaşkın şaşkın bakınıyor, geriliyerek bir köşeye bözölmeye çalışıyorlar. İşte tam kendimi goöştermenin şıraşı. Dogruca, korkuşundan tit-riyen Pşeldonimov'un yanına gidiyor, gayet şade bir dille ona aşığı yukarı, şunları şööylüyorum: "Son Ekşe-lanş Stepan Nikiforovic'teydik. Komşun olduğunu bili-yorşun tabîî..." Lâf araşında, biraz komikleştirecek Tr-ifon'un vakaşını da anlatırım. Trifon'un işinden şonra, nasıl yaya yürüdüğüme gecerim. Birdenbire, müziği duyunca merak ederek polişe şordugumu anlatırım. "Düğünün olduğunu duydum. Şööyle bir ugrayım, dedim. Bakayım, maiyetimdeki memurlar nasıl eğleniyor, nasıl evleniyorlar... inşallah kovmazşın beni". "Beni kovmazşın" ha!.. Küçük bir memura bu ne büyük iltifat! Kim kimi kovuyor... Herif yözde yuz aklını oynatacak, beni nereye oturmaşığını bilemiyecektir. Sevinçin-den çılgına düönecek, ilk anda ne yapacağımı bilmeden saskın saskın durakalaçaktır.

"Bundan daha sade, daha inçe bir hareket olur mu? Ama oraya neden girmistim? Neyse... Bu, baska konu. İsin inçeligi, meselenin üzü de bunda zaten.

"Sey... Ne düşünüyordum ben? Hah...

"Tabîî, beni en seçkin misafirlerin, meselâ bir 9 unçu dereçe memurun veya akrabadan patlıcan burunlu emekli bir yüzbaşının yanına oturmaşaklardır. Ne guzel tarif ediyordu Gogol bu orijinal tipleri!... Eh, tabîî artık gelinle tanısıyoruz. Bir yandan ona iltifatta bulunuyor, bir yandan da misafirlerin nesesini çanlandırmaya çalışıyorum. Serbestçe hiç sıkılmadan eğlenmelerini, danslarına devam etmelerini riça ediyor, gülüyor, espriler yapıyorum. Kısacası, hep nazık, hep sevimliyimdir. Hımm... O, bu değıl ama, galiba hââlâa biraz sarhos değılsem de sey...

"Süphesiz, tam bir çentilmen gibi onlarla akran-larımms gibi konusuyor, kendim için hiçbir ayrı dav-ranıs istemiyorum. Ama içten, içten baska tabîî... Onlar da bunu anlıyaçak, değırlendirecektir. Yarım saat kadar otururum. Hattâa belki de bir saat. Tam sıra yemege gelinçe, kalkıp giderim. Oysaki onlar telâasa düşüp neler de neler hazırlıyaçaklar. Önümde eğilerek kalmamı ne kadar yalvaraçaklar, kim bilir? Ama ben, yeni evlileri kutlayarak, yalnız bir kadeh içeçegim. Sonra, "İşlerim var" diyerek mazeret beyan edeçegim, yemege kalmıyaçagımı bildireçegim. Bunu der demez, herkesin yüzünde saygıyla karışık bir çiddilik beli-recektir. Böylelikle nezaketle, onların ve benim kim olduğumuzu, aramızda dağlar kadar fark olduğunu hatırlatmış olurum. Hem bunu üöyle gizli bir maksatla yapacağım değılim... Ama ne de olsa... kim ne derse desin, bu kadarı da gerekli artık... Bununla beraber ben, hemen, gülümseyivereçegim; hatta gulerim de. Gene hepsinin keyfi yerine gelecektir tabîî. Sonra bir kere daha gelinle sakalasırım. Hımm!... Sey... Tam dokuz ay sonra bir daha, hem bu sefer vaftiz babası olarak geleceğimi çıtlatırım. He - he!... O da, ihtimal günü gününe doguraçaktır. Bunlar, tavsanlar gibi ürer-ler. Sözlerim üzerine herkes kahkahayı koyverecektir tabîî. Sıkılgan tazemiz de kızarıp

bozaraçaktır. Bunun üzerine sevgiyle alnından üper, hattaâ bir de hayırdüa ederim ona. Yarın bu kahramanlığım bütün dairenin ağzında dolasaçaktır. Bense yarın gene sert, titiz, hattâa merhametsiz bir âamir olurum. Ama onlar artık benim kim olduğumu öğrenmişlerdir. Ruhumu, ozümü kav-ramıslardır artık. Hakkımda: "Âmir olarak sert, ama melek gibi adamdır!" diyeceklerdir. Galip çıkan benim. Hiçbirinizin aklına gelemeyecek ufak bir hareketle onları avuçuma alıverdim. Artık benimdir onlar. Ben, babalarıym, onlar da çocuklarım. İşte buyrun bakalım; Son Ekselâans Stepan Nikiforoviç; siz de yapın bunları, bir göörelim bakalım!

"Su Pşeldonimov'un, ilerde, çocuklarına koşkoca bir generalin dögunönö şereflendirdiğini, hattâ evlerinde ictığını bile anlatacağından haberiniz var mı? Bunu anlayabiliyor musunuz? Çocukları, kendi çocuklarına, öotekiler de torunlarına bu kutşal olayı; vaktiyle, nasıl büyük rötbeli bir devlet adamının (o zamana kadar bööyle bir mevkie yüzde yüz yükşeli-rim) onlara şeref verdiğini v.ş, v.ş yi anlatıp duracaklardır. Bööylece ben, küçük görülen adamın da bir değeri olduğunu ortaya çıkarmış olacağım. Adamcagız ayda on ruble alıyor!... ah, ben bunları veya bu gibi şeyleri beş on kere tekrarlaşam, kendimi her yanda tanıtır, her kalbe girerim. Bir kere tanındıktan sonra da, belli olmaz, her şey olabilir!... "

İşte ivan İlyic'in kendi kendine şöyledikleri bunlar ya da buna benzer şeylerdi. (İnşan hele biraz cakır keyif bulunduğı anlarda, aklından neler gecirmez ki...) Butun bunları İvan Hyic ancak yarım dakikalık bir zamanda düşündü, gene icinden, bööylece Stepan Nikiforovic'i utandırdıktan sonra artık uşlu uşlu eve döönerek yatmayı taşarladı. Ne de iyi olacaktı, şu düşündüğünü yapşaydı! Ama ne yazık ki, o anda normal halde değildi.

Akşilik bu ya, düşündüklerinin etkişiyile olacak; birdenbire hayalinde Stepan Nikiforovic'le Semyon İvanovic'in kendini beğenmiş yüzleri beliriverdi.

Stepan Nikiforovic, gene o kücümşiyen gülümşe-meyle:

- Yapamıyacagız!... diye tekrarlıyor, Semyon İvanovic de piş piş,
- Hi - Hi - Hi!.. diye şırıtarak onu destekliyordu. İvan İlyic, keşin bir şeşle:
- Hele durun bakalım, yapabilecek miyiz ya-pamıyacak mıyız. Simdi görürüz! dedi. Yüzünü ateş başmıştı.

Kaldırımı bırakarak, şert adımlarla karşıya, daire-şinin evrak memuru Pşeldonimov'un evine yürüdü. Yıldızı oraya cekiordu onu. Çanlı bir yürüyüşle avlunun acık kapışından içeriye girdi, ayaklarının altına atılan kışık şeşli, tüyleri karmakarışık kücük kööpegi hakaretli bir tekmeyle ööteye fırlattı. Kööpek öödeviniyapma kaygışından çok, âadet yerini bulşun diye bir iki hırladı, sonra da şuştu.

İvan İlyic, evin kapışına kadar uzatılmış tahtaları gecerek, catılı, kulübe gibi bir merdivene vardı. Avluya doğru bir çıkıntı gibi uzanan merdivenin üç eşki tahta başamağını gecerek ufacak bir aralığa girdi. Orada, ya bir mum parçası ya da bir yağ kandili yandı halde, İvan İlyic'in şol ayağı, lâaştığıyle beraber olduğu gibi, oracıkta şogutulan bir paca kabına dalıverdi. Egilerek merakla bakındıktan sonra, iki tabak dahadondurulmuş yemekle iki kalıp "blân-manje"⁶ gordü. Paça kabına dalması onu hayli utandırmıştı. Bir an, aklından, "Suradan sıvısıversem mi yoksa?" düşünçesi geçti. Ama İvan İlyiç bunu pek asağılık bir hareket buldu. Nasıl olsa, kendisini gören olmamıştı, tek bir kisi bile ondan süphelenecek değildi. Vakayla ilgili delilleri yok etmek için çabuçak lâaştığını el yor-damiyle sildi; keçeyle kaplanmış kapıyı

⁶Blân-manje: Sübye ile yapılan bir tatlı.

bularak açtı. Miniçik bir sofadaydı. Sofanın yarısı palto, kürk, kaput, manto, başlık, basüörtü, lâastik yağniyle dolmustu. Obür yarısını çalgıçılar kaplıyordu; iki keman, flavta, bir kontrbas; hepsi düört kisiydiler. Hepsi de sokaktan toplanmış gezginçi çalgıçılardı tabîâ.. Boyasız tahta bir masa etrafında, tek bir mumla oturuyor, güçlerinin yettiği kadar çaldıkları kadril'in son kısmını çıkarmaya çabalıyorlardı.

Salona açılan kapıdan toz, tütün dumanı lâamba isi içinde dans edenler görülebiliyordu. Kahkahalar, bagrısmalar, kadın çgıktan duyuluyordu. Kavalyelerin ayak vurusları bir büölük atıncı kadar gürültü çıkarıyordu. Bütün bu kargasalık arasında dansları idare edenin sesi yükseliyordu. Bu, çok laâubali gorunen taskin herifin biriydi. Boyuna:

— Kavalyeler üne! Sen dü dam... Balanse!⁷ diye bağırıp duruyordu.

Ivan İlyiç biraz heyeçanlanarak kürkünü, lâastiklerini çıkardı; sapka elinde odaya girdi. Simdilik düşüncelerine son vermisti.

Hk anda kimse onu fark etmedi. Herkes sonuna gelmiş dansı bitirmeye çalışıyordu. İvan İlyiç sersem-lemis gibi durakaldı. Bu insan kansıklığı içinde hiçbir şeyi doğru seçemiyordu. Önünden, birbiri ardınca, kadın elbiseleri, sigara ağzında erkekler geçiyordu. Bir bayanın açık mavi esarbı dalgalandı, burnuna değdi. Bayanın ardından çılgın bir nese içinde, saçları bası dağılmış bir askerâ tıbbiyeli hem de İvan İlyiç'e hızla çarparak ok gibi geçti gitti. Onun arkasından sırk boylu kimbilir hangi büölükten bir subay geçti. Birisi tabîâ olmiyan çatlak bir sesle:

— Haayt Pseldonimuska!.. diye haykırarak ayak-lariyle tempo vurarak baskalariyle birlikte uçarçasına kostu. İvan İlyiç'in ayaklarının altında yapışkan bir sey vardı. Besbelli düöseme tahtaları mumla parlatılmıştı. Oda oldukça büyüktü, otuz kişi kadar misafir vardı.

Kısa zaman sonra kadril bitti, hemen, İvan İlyiç'in demin sokakta hayalinde kurduğu sey oluverdi. Dansı henüz bitirip de terlerini kurutanlarla obür misafirler arasında bir fısıltıdır başladı. Bütün yüzler, güözer hemen yeni gelen misafire çevriliyordu. Bir yandan da yavas yavas gerilemeye başlamışlardı. Henüz farkında olmiyanları, derlenip toplansınlar diye dürtüyorlar, onlar da, yeni misafiri görür gürmez üburleriyle birlikte geriliyorlardı.

İvan İlyiç, kıpırdanmadan, bir adım bile ilerlemeden hala kapıda duruyordu. Mişafirlerle arasındaki şeker kâğıtları birtakım biletlerle, izmaritlerle dolu şaha gitgide büyüyordu. Birden bu şahada ürkek bir tavırla reşmâi redingot giymiş, dağınık şarımtrak saçlı, kambur burunlu bir genc belirdi. Bükülerek ilerliyordu. Bu beklenilmedik mişafire, şahibinden tekme bekliyen bir köpek gibi bakıyordu.

İvan İlyiç:

— Merhaba Pşeldonimov! Tanıdın mı beni? dedi. Bu şöözleri pek beceriksizce şöölediğinin o anda farkına vardı. Bir yandan da yaptığı hareketin şon derece münâşebetşizce olduğunu da anlıyordu.

Pşeldonimov kekeliyerek:

— Ek... ekşe... lanş! diye mırıldandı.

— Pekâlâ ööyleyşe. Ben, birader, şööyle bir uğradım şana. Tabîâ bunu kendin de anlamışşıdır ya...

⁷Chaine de dames, balancez!

Lâakin Pşeldonimov bir şey anlayacak durumda degildi galiba. Gozleri fal taşı gibi acılmış, şaşkın şaşkın bakınıyordu.

İ'van İ'lyic şöözüne devam etti:

— İ'nşallah beni kovmazşın. İ'şter hoşuna gitşin işter gitmeşin mademki mişafirim, kabul edecekşin tabîî...

Bunları şöoylerken, gayet tatşız bir hava yarattığını, gitgide gevşedigini hişşediyordu, gülümşemek iştiyor, ama bir turlu beceremiyordu. Artık Stepan Nikifo-rovic'ten şööz acmanın, Trifon'un komik hikâyeşini anlatmanın da mümkün olmadığını görüyordu. Akşı gibi şu Pşeldonimov da kazık keşilmiş, enayi gibi bakıp duruyordu. İ'van İ'lyic ürpermişti aâdeti. Bu hal bir dakika daha şürececek olurşa, durumun pek maânâsızlaşacağını anlıyordu.

— Yokşa şize engel mi oldum? Su halde gideyim... dedi. Dudaklarının şag kenarındaki bir damar atmaya başlamıştı.

Ama Pşeldonimov hemen kendine geldi. Sık şık boyun kırarak mırıldanmaya başladı.

— Eştıgfurullah... Ekşelâanş!.. Seref verdiniz. Luâtfen oturmaz mışınız Ekşelâanş?

Biraz daha kendine gelince, danş sırasında, öönünden maşası çekilmiş bir kanepayı gööşterdi.

İ'van İ'lyic rahatladı. Kanapeye oturuverdi. Odada-kilerden biri hemen maşayı kanapenin yanına çekmeye koştı. İ'van İ'lyic etrafına hızla bir gööz attı. Kendinden başka herkeşin hattâa bayanların bile ayakta olduğunu göördü. İ'lyiye alâamet degildi bu, ama şimdi birdenbire, bir iltifatta bulunmak da pek şıraşız kacacaktı. Mişa-filer gerilemekte devam ediyorlardı. Pşeldonimov işe, bay Pralınskiy'in önünde hic gülümşemeden hâalaâ olanı biteni kavramamış gibi tek başına duruyordu. Durum pek kötüydü. Kısacası: sadece kahramanımızın o anda geçirdiği sıkıntı yuzunden bile, ilkeleri adına küçük me-muruna bu Harun Resit'vari baskın, kendisi için epey büyük bir fedakarlık sayılabilirdi.

Birdenbire, Pseldonimov'un yanbasında biri belirdi, bay Pralinskiy'in onunde eğilmeye başladı. Pra-linskiy, büyük memnurlukla hatta saadet duyarak, onun kaleminden mumeyyiz Akim Petroviç Zubikov olduğunu gürdü. Şuphesiz, aralarında ahbaplık falan yoktu. Yalnız İ'van İ'lyiç, Zubikov'u çalıskan sessiz bir memur olarak tanıyordu. Hemen ayağa kalkarak ona elini, hem de iki parmağını değıl, bütün elini uzattı. Öteki bu eli en derin bir saygıyla avuçları arasına aldı. General seviniyordu; durum kurtarılmış sayılırdı.

Gerçekten, bu durumda Pseldonimov artık ikinci degil, üçüncü kişi oluyordu. Şimdi hikâye, dogrudan doğruya mümeyyize anlatılabilirdi. Daha olmazsa ona bir ahbap, hattâa çandan bir ahbap süsü bile verilebilirdi. Pseldonimov bu sırada sadece susacak, duyduğı derin saygının taskınlığından oturduğu yerde büzülüp kalaçaktı herhalde... Demek ki is yoluna girmisti. Ama simdi de hikaâyenin anlatılması yizde yiz gerekiydi, İ'van İ'lyiç bunu hissediyordu. Bir yandan da misafirlerin, hattâa bütün ev halkının her iki kapıda toplanarak onu görüp dinliyeibilmek için nasıl itisip kakıstıklarını da görüyordu. Aksi gibi, su mümeyyiz olaçak herif eseklik ediyor, hâalaâ ayakta dikiliyordu.

İ'van İ'lyiç, beçeriksiz bir el hareketiyle kanapede, yanında bir yer güosterdi.

— Riça ederim.

— Estağfurullah efendim...

Akim Petroviç ayakta durmakta direnen Pseldoni-mov'un yetistirdiği sandalye üzerine, hatta daha sandalye yere değmeden oturuverdi.

I'van I'lyiç, doğruca Akim Petroviç'e dönerek biraz titrek ama tamamiyle serbest bir sesle anlatmaya başladı.

— Bakınız nasıl oldu da...

I'van I'lyiç, kelimeleri teker teker âdeta uzatarak soylüyor, her heçeye ayrıca basıyordu. A harfini e'ye kaçarak sekilde süylüyordu. Kendisi de knttığını anlıyor, ama bir türlü bundan kendini alamıyordu. Onu distan bir kuvvet idare ediyordu sanki... Bunu azapla, gayet iyi anlıyordu.

— Biliyor musunuz, ben Stepan Nikiforoviç Niki-forov'dan geliyorum. Generali duymussunuzdur belki: (***) komisyonundadır.

A. Petroviç, "Bilmez olur muyum!" gibilerden üne eğildi, vücudunu saygılı saygılı büktü.

I'van I'lyiç hem nezaket içabı hem daha serbest görünmek için bir lâahza Pseldonimov'a dönerek:

— Artık komsu oldunuz;

diye süözüne devam etti. Ama Pseldonimov'un bakışlarından, bu meseleyle zerre kadar ilgilenmediğini anlayınca hemen gözlerini üteye çevirdi.

— Tabîâ biliyorsunuz, bir ev sahibi olmak, ihtiyarın hayatı boyunca biriçik dileği. Eh, aldı şimdi iste. Hem de güzel bir evçegiz... Efendim? Tesadüfe bakın, bu günde yas günüymüş. Simdiye kadar bunu kutladığı yoktu ya... Cimri, masraftan kaçırıyordu tabîî. He, he!... Neyse, ev almasının sevinçıyla olacak, bu sefer beni ve Semyon I^vanoviç'i çağırı. Tanırsın değil mi? Sipulenko.

Akim Petroviç yeniden eğildi. Hem de gayretle eğildi. I'van I'lyiç biraz ferahladı. Çünkü, o sırada, mümeyyizinin ekselâans için pek lüzumlu bir dayanak noktası olduğunu anladığından süpheleniyordu. Gerçekten durum böyle ise bu, pek küotü bir sey olaçaktı.

— Uçümüz oturduk; sampanya sundu. I'slerimizden, dereden, tepeden konustuk; bazı meselelerden söz açtık. Tartıştığımız bile oldu. He-he!.

Akim Petroviç, saygıyla kaslarını kaldırdı.

— Asıl anlatacağım bu değil. Adamçagız intizamı sever, ne de olsa ihtiyar, geçe kalmaz diye erkençekalkıp ayrıldık. Çıktım... Baktım bizim Trifon ortalıkta yok. Merak ederek: "Ne yaptı bu Trifon arabayı?" diye şoruşturdum. Megerşe, o da, gec vakitlere kadar otu-racagımı ümidederek, kızkardeşi miymiş, yoksa başka bir akrabası mıymiş ne, düğüne gitmiş. Hem, düğün de burada, Petersburgşkaya civarında bir yerdeymiş. Tabîâ arabayı da beraber götüümüş.

General gene bir nezaket gösterişi olarak, Pşeldon-imov'a baktı. O' teki hemen şuratını buruşturdu. I'van I'lyic "Saygı yok ki, ruhşuz herif" diye düşündü.

Akim Petrovic, derin bir hayretle:

— Ne diyorşunuz efendim! dedi.

Odadakiler araşında da hafif hayret cıgıllıkları duyuldu.

— Durumumu şiz düşünün artık... (I'van I'lyic her-keşe ayrı ayrı baktı.) Ne yapalım, yayan yürüdük. Dedim ki, Bolşoy caddeşine kadar giderim de orada nasıl olşa bir Vanka⁸ yakalarım. He - he!

Akim Petrovic de ona şaygılı bir:

— He - he! ile karşılık verdi.

Yine bir gürültü, ama bu defa neşeli bir gürültü duyuldu. O şırada, duvar lâambaşının şişesi şiddetle çatırdıyarak catladı. Birişi, lâambaya koşarak hararetle düzeltmeye başladı. Pseldonimov toparlandı, lâambaya sert sert baktı. Ama general hiç ilgi göstermediği için ortalık yeniden sessizleştı.

— Yuruyordum... Geçer de oyle guzel, oyle sakindi ki!... Birdenbire, kulağıma müzik, ayak patırdıları geldi. Bir yerde dans ediyorlardı... Merak ettim; noktadaki polise sordum: Pseldonimov evleniyormus... Demek birader, sen büöyle bütün Petersburgskaya'yı ayağı kaldıraçak balolar vermissin ha! Kah - kah - kah!..

Birdenbire Pseldonimov'a düöndü.

Akim Petroviç bir:

— Kih - kih - kih.. ile ona istihak etti. Misafirler arasında da hareket oldu. Ama Pseldoni-mov'un durusu, isi gene mâanasızlastırmıstı. Bir kere daha eğildi; ama sanki tastan yapılmıs gibi azıçık bile gülümsemedi. I'van I'lyiç: "Aptal mıdır ne? diye düöündü, esek ne olur birazçık sırtısaydı; ne de güzel gidiyordu her sey... " I'çin için titizleniyordu.

— Hadi, dedim memurumun düöününe bir ugrayıvereyim. Beni kovaçak değıl ya... Hem misafir kapıdan çevrilmez: beni ister istemez kabul edeceksin. Kusuruma bakma birader, size engel oluyorsam giderim. Süöyle bir bakayım, diye girdim zaten...

Odada yavas yavas umumi bir hareket başladı. Akim Petroviç, ona: "Aman ekselâans, sizin bize engel olmanız da ne demek!" manalı, tatlı bir bakışla bakıyordu. Mişafirlerin hepşi birden kıpırdandılar, hallerinde ilk olarak şerbeştlik belirtileri görünüyordu. Bayanların aşığı yukarı hepşi oturmuşlardı. Bu, iyiye işaretti. Aralarından epey çeşaretli olanları mendilleriyle yelpazeleniyorlardı. Havı döökülmüş kadife el-bişeli biri, mahşuş yüksek şeşle, bir şeyler şööyledi. Hi-tabettigi şubay da ona yüksek şeşle cevap vermek iş-tedi. Ama ortalık pek şeşşiz olduğından, birden bozu-luverdi. Zaten bu çeşareti ancak ikişi gösterebilmişti. Erkeklerin çoğı memurdu; iki uc üniversiteli vardı. Okşörerek, şanki birbirlerini acılmaya teşvik ediyor; birer ikişer ööteye beriye dağılıyorlardı. Bununla beraber odada, hic kimşe fazla bir ürkeklik gööstermiyordu. Sadece, neşelerini kacırmak için başlarına ekşiyen bu kodamana için için kızıyorlardı. Tabanşızlığından utanmış şubay, uşulcacık maşaya şokulmaya başladı.

I'van I'lyic, Pşeldonimov'a döönerek:

— Bana bakşana birader; şenin adınla baba adın ne? diye şordu.

O^ö teki, teftişteymiş gibi, gözlerini döört acararak:

— Petro oglu Porfiriy, ekşelanş! cevabını verdi.

— Hadi, Porfiriy Petrovic, şimdi beni genc karınla tanıştır bakalım. Yanına göötür de...

⁸Ruslar arabacılar Vanka (Ivanın küçültölmüşü) derler.

General kalkmak üzere iken Pşeldonimovkoşarcasına salona atıldı. Gelin, kapıda duruyordu, sözün kendisine geldiğini duyar duymaz, olduğu yere büzülüverdi. Bir dakika sonra Pşeldonimov, onu elinden tutarak getirdi. Herkes, iki yana çekilerek onlara yol veriyordu.

Ivan Ilyiç merasimle ayaga kalkarak, tatlı bir gülümseme ile, yüksek sosyete adamlarında görülen bir yarım bas selamiyle:

— Çok, çok memnun oldum. Hele boyle günde... dedi.

Kurnazca, manalı manalı gülümsedi. Bayanlar hos bir heyecan gosterdiler.

Kadife elbiseli bayan, isitilecek kadar yuksek sesle:

— Şarme, dedi.⁹

Gelin de tam Pşeldonimov'un esiydi. On yedi yaslarında, zayıf, solgun ufacıcık yüzü, sivri burunlu bir bayancıktı. Çakır, keskin bakıslı ufak gözlerinde, ne urkeklik ne de sıkılğanlık eseri vardı. Tam tersine, pervasız, hatta hırcın hırcın bakıyordu. Besbelli Pşeldonimov onu guzelliği için almıstı. Üzerinde, pembe astarlı, beyaz tül den bir elbise vardı. Boynu incecikti. Vucudunun bütün kemikleri dışarı fırlamış, yolunmuş pilici andırıyordu. Generalin iltifatına karşılık vermeyi becerememisti.

General, yalnızca Pşeldonimov'a soylöyormuş gibi, ama gelinin de duyabilecegi bir şeşle:

— Karın güzel, maşallah! dedi.

Gelgelelim Pşeldonimov, bu defa da, cevap vermek şööyle durşun, başını bile egmedi. I'van I'lyic, onun gözle-rinde şoguk, gizli, icinden pazarlıklı bir anlam okur gibi oldu. Bununla beraber, gene de, onun duygulu damarını yakalamak gerekti.

I'van I'lyic, şadece bunun için buraya gelmişti zaten... Icinden: "Ne cift..." diye döşöndü. Gene ka-napede yanında oturan geline döönerek iki üç kere bir şeyler şordu. Hep "evet" ve "hayır" diye cevaplar alıyordu. Hatta kızcağız bunları bile dogru duruş şööyleyemiyordu. I'van I'lyic, "Keşke sıkılğanlık gööşter-şeydi, işi şakaya boğardım. Ama şimdi durumum pek köötü... " diye üzölmeye devam ediyordu.

Akşilik, Akim Petrovic de şuşmuştu. Gerci bunu aptallıgından yapıyordu ama bu da cekilir hal değildi.

I'van I'lyic, ortaya konuşarak:

— Eğlencenize engel oldum galiba, efendim? diye şordu.

Konuşurken avuclarının icinin terledigini hişşedi-yordu.

Subay:

— Ne münasebet ekselâans, diye cevap verdi. Simdi baslıyaçagız... Biraz terimizi kurutuyoruz.

Gelin, ona zevkle baktı. Subay henüz yaslı sayılmazdı. Resmâ giyinmisti. Pşeldonimov da, hala oradaydı; ööne egilmis, kambur burnunu sanki her zamankinden çok ileri uzatmıstı. Durusu, bakısları, misafirin paltosu elinde beylerin veda sozlerini bekliyen bir usağinkini andırıyordu. I'van I'lyiç de bu benzetmeyi yaptı. Sasırmış kalmıstı. Bir türlü duruma hâakim olamıyor; is gitgide bozuluyordu. Karanlık bir yere dalıp sonradan yolunu bulamıyan adam gibiydi.

⁹Charmee, memnun oldum.

Birdenbire hepsi açıldılar: odaya, uzun boylu sayılmıyaçak, tıknaz, yaslıca bir kadın girmisti. Basit giyinmiş, kendine göre süslenmişti. Omuzlarında boğazından iple tutturulmuş bir atkı vardı. Basındaki başlığı yadırgadı belli idi.

Kadın, elinde ufak, yuvarlak bir tepsi tutuyordu. Tepsinin içinde de açılmış, ama henüz baslanmamış bir sise sanpanya ile iki kadeh, sadece iki kadeh vardı. Anlaşılan bu sise ançak iki misafir içindi.

Yaslı kadın generale yaklaştı. Önünde eğilerek:

— Kusura bakmayın ekselaâns, dedi. Mademki, alçakgönüllülük ettiniz, oğlumun düğününe gelerek bize şeref verdiniz, yeni evlilerin sağlığına lütfen bu kadehi kabul ediniz. Riça ederim, bize bu şerefi bağışlayın.

İvan İlyic kadına, hızmış gibi şarıldı. Henüz pek de yaşlı sayılamıyacak, kırk beş, kırk altı şularında, bir kadındı. Pembe, yuvarlak şevimli bir yüzü, tipik bir Rus yüzü vardı. (Oyle icten gulömsöyor, o derece şade-likle şelâmlıyordu ki, İvan İlyic, oldukça şakinleşti, her şeyin düzeleceğini yeniden ümitlemeye başladı. Kana-pede doğrularak:

— Demek oğ-lu-nu-zun anne-şişiniz; öyle mi? diye mırıldandı.

Upuzun boynunu uzatarak burnunu tekrar ortaya çıkaran Pşeldonimov:

— Evet, annemdir ekşelâns, şöözlerini geveledi.

— Yaa! Tanıştıma çok, çok memnun oldum.

— Tenezül buyururşanız ekşelâns!

— Memnunlukla, efendim.

Tepşiyi maşaya koydular. Sarabı kadehlere, yetişen Pşeldonimov doldurdu. Hââlâ ayakta duran İvan İlyic, kadehi eline alarak:

— Bana, şize... şey yapabilmeme... tebriklerimi şunabilmeme imkân veren bu fırsattan ötürü kıvanc icindeyim, diye şöözle başladı. Yani demek istiyorum ki, (geline dönerek) şize bayan ve şana doştum Profiriy tam, bol şaadetler dilerim.

İvan İlyic, hattaâ icinden gelerek, gecenin yedincikadehini icti. Pşeldonimov ona, ciddâi, oldukça da şö-murtarak bakıyordu. General bu adamdan, şon derece nefret etmeye başlamıştı.

Bu şırık herif de (şubaya baktı) kakılmış kazık gibi duruyor. Bir "hurra!" şavuruverşeydi ya ortalık yeniden canlanacaktı.

ihtiyar kadın, mumeyyize dondu:

— Siz de için Akim Petrovic, için; tebrik edin çocuklarımızı. Oğlumun aâmirişiniz; şizin maiyetinizde. Ona şööz kulak olun. Bunu şizden bir anne dilegidir. Hem bundan şonra da artık bizi unutmayın, iki şöözüm Akim Petrovic. İyi bir inşanşınız şiz.

İvan İlyic: "Su Rus kocakarıları da ne iyi, ne hoş inşanlardır diye düşündü. Hepimizi canlandırdı. Zaten ötedenberi milliyetçilikten yanaydım." O şırada maşaya, yeni bir tepşi koydular. Bunu, yeni, hışırdayan başma entarili, krinyolin¹⁰ giymiş bir hizmetçi kız getirmişti. Tepşi o kadar büyüktü ki kızcağız

¹⁰Kıldan yapılmış ve entari altına giyilen sert ve dik dūran eteklik.

iki eliyle zor tutuyordu. İçinde, elma, şeker, murabba, marmelaât, ceviz doldurulmuş tabaklar vardı. Bu cerezler mişafir-leri, hele bayanları eğlendirmek için epeydir ortadaydı. Ama şimdi bunları, yalnız generalin önüne koydular.

Güveyin anneşi eğilerek:

— Buyurun efendim. Kusura bakmayın; lutfen te-nezziil ederseniz ekselaâns! Az veren çandan verir! süözle-rini tekrarlayıp duruyordu.

İvan İlyiç:

— Aman rica ederim... Diyerek bir çerez aldı, parmakları arasında oldukça zevkle kırdı. Artık sonuna kadar halk adamı kalmaya karar vermişti.

O aralık gelin, sırtarak hafif hafif gülmeye başladı. Bu çanlanma belirtisine sevinerek İvan İlyiç de gülümsedi:

— Ne oldu? diye sordu.

Genç kadın, gözlerini yere indirerek:

— Sey... İvan Kostenkiniç¹¹ guldürüyor da... çe-vabını verdi.

General, kanapenin öbür yanına yanastırdığı sandalyesinde oturan oldukça güzel, sarısın genç baktı. Delikanlı, Pseldonimov'a bir seyler fısıldayıp duruyordu. Ayaga kalktı. Görünüşte çok sıkılgan bir gençti.

Özür dilerçesine:

— Kendilerine bir rüya kitabından söz açmıştım, ekselaâns diye kekeledi.

İvan İlyiç, iltifat eder bir tavırla:

— Nasıl bir rüya kitabıymıs, diye sordu.

— Yeni bir kitap efendim. Edeb! bir sey... Onlara kitabın, duste bay Panayev'i¹² gormeyi, yakalığın üzerine kahve dökmek seklinde yorumladığından bahsediyordum.

İvan İlyiç adeta hırsıyla: "Amma da safmıs!" diye düşündü.

Delikanlı, bu süözleri süöylerken fena halde kızarmıştı ama, bay Panayev'den süöz açma fırsatına pek sevinmiş görünüyordu.

Son Ekselaâns:

— Evet, bunu ben de duymuştum, dedi.

Bu defa, İvan İlyiçin hemen hemen yanında bir ses duyuldu:

— Bundan daha âalâası var. Yeni bir lügat çıkıyormus. Açıklama kısmını da bay Krayevskiy¹³ yazacakmış. Yazarlar arasında Alferaki¹⁴ de var. Telkit¹⁵ makaleleri...

Bunu söyleyen, serbest tavırlı, hiç de sıkılgan görünmeyen bir gençti. Eldiven, beyaz yelek giymisti.

¹¹Konstantinoviç'i yanlış söylüyor.

¹²Panayev: (1792-1859) Çair, akademi öyesi.

¹³Krayevskiy: Dostoyevski'nin çağdaşı bir bilgin. Akademi üyesiydi.

¹⁴Alfekari: Zamanının gazete yazarlarından.

¹⁵Tenkid'i böyle söylüyor.

Elinde şapkaşı vardı. Danş etmiyordu; herkeşe üst-ten bakar gibiydi. Çünkü kendisi "Goloveşka" adlı bir mizah dergişinin yazarlarındandı. Reşmâi bir tavır takınmıştı. Dügünde, teşadüfen bulunuyor, Pşeldoni-mov onu el üstünde tutuyordu. Pşeldonimov'la şenli benli konuşuyordu; daha gecen yıla kadar, birlikte bir Alman kadınının evinde, bir odanın yarışını tutarak şefalet icinde yaşıyorlardı. Adam, reşmiligine rağmen votka icmekten geri durmuyordu. Bu yüzden, ikide bir, en arkada bulunan ve herkeşin yolunu bildiği kuytu bir odacıya girip çıkıyordu. General ondan hic hoşlanmamıştı.

Yakalıktan bahşeden şarışın genc, muhabirin şöözünü ağzından aldı ve bu yüzden öotekinin kendişine nefret dolu bir bakışla bakmaşına şebeboldu. Delikanlı neşeli neşeli konuşuyordu.

— Aşıl komikliğın bunun nereşinde olduğunu biliyor muşunuz, ekşelânş? Kitabın yazarı, bay Krayevş-kiy'in "tenkid"i "telkit" şeklinde yazmaşının, kelimenin aşlını bilmediğinden ilerigeldiğini şanıyor.

Ama zavallı gencin lâafı ağzında kaldı. Bakışlarındın, generalin anlatılanı cektan bildiğini fark etti. Herhalde, meşeleyi önceden bildiği için, general de biraz bozulmuş görünüyordu. Delikanlı, utanctan yerin dibine gececek gibi oldu. Hemen bir yana kaciverdi ve toplantının şonuna kadar eşki neşeşini bulamadı artık... bıraktığı yere şerbeştavırlı "Goloveşka" muhabiri sokulmaya başladı, galiba oracıkta bit yere oturmaya da niyet etti. Bu derece serbestlik karşısında Ivan Ilyic'in durumu gene nazikleşiyordu. Bir sey soylemiş olmak için:

— Şey! Sana bir sey soracaktım, Porfiry, dedi. Hem de bunu doğrudan doğruya senden öğrenmek istiyordum. Soy adın nicin Psevdonimov değil de, Pseldonimov? Herhalde, aslında Psevdonimov'sun değil mi?

Pseldonimov:

— Bu konuda size kesin bir bilgi veremiyeceğim, ekselans; dedi.

Akim Petrovic, soze karıştı:

— Babasının zamanında değımiş olsa gerek. Adamcağız, memurluğa girerken, kâğıtlarına yanlış yazmışlar. Bu da böylece Pseldonimov kalmış.

General bu düşünceye hararetle hak verdi.

— Mu-hak-kak; yüzde yüz böyle olmalı. Cunku siz de soyleyin! Psevdonimov, Psevdonim'den¹⁶ geliyor. Ama Pseldonimov'un hiçbir anlamı yok.

Akim Petrovic:

— Esekliktir bu efendim, diye atıldı.

— Yani neymis eseklik olan?

— Ruş halkı, bazan eşekliğinden kelimelerdeki harflerin yerini değıştiriyor; onları yanlış şöylüyor. Me-şelâ invalid'i¹⁷, nevalid şeklinde şöylüyorlar.

— O ö yle ya... Nevalid; he-he! Kendini gööştermek için epeydir fırsat kollıyan uzun boylu şubay da damdan düşer gibi:

— Bazıları Mumer derler, ekşelaânş! dedi.

¹⁶ Takma ad.

¹⁷ Malûl.

— Mumer de neymiş?

— Numer'e¹⁸ mumer diye diyorlar, ekşelaânş.

— Ya!.. Numer yerine, mumer ha... Evet, evet. He-he-he!.. İvan İlyic şubayın hatırı için de biraz şırıtmak zorunda kaldı. Subay kırıvatını dözeltti.

"Goloveşka" muhabiri de şöze karıştı. Fakat Son Ekşelaânş, şöylediklerini işitmezlikten geldi. Artık her önüne gelen için de şırıttacak değildi ya!

Muhabir gizliyemedigi bir oöfkeyle:

— Mimo¹⁹ yerine, nimo diyorlar, diye tekrarlayıp duruyordu.

İvan İlyic, ona şert şert baktı.

Pşeldonimov eğilerek muhabire:

— E, şıktın artık! diye fışıldadı.

O' teki de alcak şeşle onunla tartışmaya başladı:

— Bir şey dediğim yok ki... Konuşmak da yaşak mı yokşa?

Ama şuştu, için için oöfkelenerek odadan çıktı.

Dogruca, arkada bulunan o şevimli küçük odaya gitti. Orada daha toplantının başından beri danşeden kavalyeler için bir icki şöfraşı hazırlanmıştı. Yaroşlav²⁰ yaygışı öörtülü ufak bir maşa üzerinde iki çeşit votka, ringa balığı, dilinmiş havyar ve yerli ickilerden gayet kuvvetli bir kereş şişeşi duruyordu. Hırşla bir kadeh votka yuvarlamaya hazırlanırken, odaya dağınık şaclı tıbbiyeli girdi. Bu Pşeldonimov'ların baloşunun birinci danşörö ve kankancısıydı. Telaşla votka şörahişine şarıldı. Acele acele icerken:

— Simdi başlayacaklar, dedi. Gel de bak, ayaklarım yukarda, başşağı bir şolo yapacağım. Yemekten şonra bir de "balığı" yapmayı düşünüyorum. Düşüne gider doğruşu... Pşeldonimov'a doştca bir cıtlamta... Su Kle-opatra Semyonovna da hoş kadın hani; her şeye elverişli...

Muhabir, kadehi diktikten şonra:

— Geri kafalı bir herif bu... diye homurdandı.

— Kimmiş o geri kafalı?

— O' nüne marmelaâtlar falan konulan zat. İnan bana geri kafalının biri bu adam...

Kadrilin ilk nağmelerini duyan tıbbiyeli:

— Aman, canım şen de! diye mırıldandı, koşarak odadan çıktı. Muhabir tek başına kalınca çeşaretinin, şerbeştliğinin artmaşı için bir kadeh daha icti; biraz da meze aldı.

General İvan İlyic Pralınskiy'in kücümşediği şu "Goloveşka" muhabir kadar -hele iki kadeh de ictikten şonra- azılı bir döşman, amanşız bir intikamcı olamazdı. Ama yazık ki İvan İlyic'in bu konuda

¹⁸Nümara.

¹⁹Ote.

²⁰Yaroşlav eyaletinde Rüşyanın en iyi ketenleri dokünürdü.

zerrece kaygısı yoktu. Hem onun dikkatini çekmiyen, ama mi-şafirlerin ekşelanşa karşı alacakları durum özerinde et-kışı olabilecek bir nokta daha vardı.

General, maiyetindeki memurun düğününe gelişinin şebabini uygun, hatta etraflı bir acıklamayla bildirmişti ama doğrusu bu acıklama kimşeyi kandırmamıştı; mişafirler cekingen kalmakta devam etmişlerdi. Ama birdenbire her şey, şanki bir mucize olmuş gibi, değışivermişti. Herkeş yatışmış, hepşi bu beklenilmedik mişafir odada yokmuş gibi eglenip gülmeye, bağırıp oynamaya hazır bir hal almışlardı. Bunun şebabi, kaynağı belirsiz bir şöölenti, bir fışıltı, mişafirin galiba cakırkeyf olduğu yollu bir haberdı. Gerçi, bu ilk bakışta korkunc bir iftira gibi görünüyordu ama yavas yavas gerceklesmeye başlamış gibiydi. Böylelikle mesele bütün açıklığıyla ortaya çıkmış gibi oldu. Herkes son derece ferahladı. İşte tam o sırada, yemekten önce oynanacak olan ve tıbbiyelinin yetismek için acele ettiği son kadril başlamıştı.

İvan İlyic, doğrudan doğruya geline donerek, bu defa bir kelime oyuniyle ilgisini uyandırmaya hazırlanırken, karsısında beliren uzun boylu subay ansızın genc kadının önünde diz çöktü. Gelin hemen kanapeden kalktı, kadril sıralarına girmek üzere pırr diye subayla ucuverdi. Subay, üzür bile dilemedi; kadın da kalkarken generale hic bakmadı, hattâ, kur-tulduğuna seviniyor gibiydi.

İvan İlyic: "Kadının hakkı var doğrusu... Hem de bunlar güörgü nedir bilmezler ki... " diye düşündü. Sonra Pseldonimov'a dönerek,

— Şey... Sen sıkılma, Porfiriy, oglum, dedi. Belki isin vardır, verilecek emirlerin falan... Rica ederim sıkılma.

İlcinden de "Bekcilik mi ediyor bana yoksa?" diye ilâave etti.

Uzun boynu, generale dikilmiş güzleriyle Pseldoni-mov, gitgide çekilmez bir hal almıştı. Kısacası isler hic de İvan İlyic'in istediği gibi gitmiyordu, hem de hic öyle gitmiyordu. Ama İvan İlyic, bunu itiraf etmekten

henüz pek uzaktı. Kadril başlamıştı.

— Emreder mişiniz ekşelânş?

Akim Petrovic, şişeyi elinde şaygılı bir şekilde tutuyor, ekşelânşın kadehine şampanya koymaya hazırlanıyordu.

— Ben... Bilmem ki vallahi...

Ama Akim Petrovic, derin şaygısını belirten bir yüzle, şampanyayı koymaya başlamıştı bile. Generalin kadehini doldurduktan sonra, gizli gizli, âadeta hırşızlık ediyormuş gibi kırıtip büzülerək, kendi kadehini de doldurdu. Su farkla ki, kendine, generalinkinden bir parmak az koymuştu. Bu da bir çeşit şaygı goöşterişiydi.

Akim Petrovic, şimdi, en büyük âamirinin yanında otururken, kendini doğum şancıları ceken bir kadın gibi hisşediyordu. Nerden söz acmalıydı acaba? Hem de boyle kendişiyle arkadaşlık edebilme şerefini kazandıktan sonra, ekşelânşı eglendirmek onun görev-iydi.

Bereket şampanya Akim Petrovic'in imdadına yetişmişti. Hem ekşelânş da bundan memnundu. Ama şampanyadan değil, cunku icki ılık, pek piş bir şeydi; onun duyduğu mânevi zevkti.

İvan Ilyic: "Adamcagızın canı cekiyor, ıcmek iş-tiyor benşiz de ceşaret edemiyor. Niye engel olayım ona? Hem de sisenin boyle aramızda durması da pek gülünç" diye düşündü.

Bir yudum içti, bu ona böyle oturmaktan daha iyi gibi geldi.

Ağır, duraklıyarak, sesini ikide bir değiştirerek konuşmaya başladı.

— Benim burada bulunmam... Bir tesadüf eseridir, diyebilirim. Şüphesiz bazı kimseler böyle bir... toplantıda bulunmanın benim için yakısıık almyaçagını düşüncektlerdir.

Akim Petroviç susuyor, ürkek ürkek merakla dinliyordu.

— Ama ümidederim ki siz, buraya niçin geldigimianlamıssınızdır. He - he!

Akim Petroviç de ekselansın ardından bir he - he çıkarmak istedi, ama yutkundu, gene de avutuçu bir söz süöylemedi.

Akim Petroviç'in kalın kafalılığına kızarak İvan Ilyiç, sozune devam etti:

— Buraya gelisim... sey, yani onaylamak... yani, gayemi güöstemek için... dedi, birdenbire sustu.

Zavallı Akim Petroviç de, sanki suçu varmış gibi, hemen güözlerini yere indirdi.

General, biraz bozulur gibi oldu, hemen kadehinden bir yudum aldı. Akim Petrovic de, bötön kurtuluş careşi bundaymış gibi, şişeye şarılarak, generalin kadehini yeniden doldurdu.

İvan Ilyic, zavallıya şert şert bakarak: "Amma da cılız carelerin var!" diye döşundu. Öteki, generalin bu hışımlı bakışını özerinde hişşetti; bir daha ne agzını acmaya ne de güözlerini kaldırmaya karar verdi. Bööyle-likle, karşı karşıya bir iki dakika oturdular. Akim Pet-rovic için ne azaplı dakikalardı bunlar!

Akim Petrovic hakkında da bir iki şööz şööyliye-lim. Tavuk kadar şakin bir adamdı. Eşki kafalı, eteklenme, yaltaklanma yoluile yökşeldigi halde, aşlında iyi kalpli, hattâa aşıl bir adam şayılrđı. Petersburglu bir Ruş ailedendi. Yani babaşı da, babaşının babaşı da Petersburg'da doğmuş, buyömöş, memurluklarını da orada yapmışlardı, bir defacık olşun Petersburg dışına çıkmamışlardı. Bunlar bambaşka Ruş tipleridir. Ruşya hakkında, aşğı yukarı, hiçbir bilgileri yoktur, bundan öötürü hic de üzölmezler. Bütün ilgileri, Pe-terşburg, en çok da memurluk yerleri üzerinde toplanmıştır. Kopek üzerine "prafaranş" ²¹ oynamaktan, alışveriş ve aylıklarını düşünmekten başka bir şey bilmezler. Bir tek Ruş geleneğinden, "Lucinuşka" dan başka tek bir millâi Ruş havaşından haberleri yoktur. "Lucinuşka" yı da şokakta "şarmanka" larla²²çalınırken duymuslardır. Bununla beraber, iki esaslı ve degismez alametten gerçek bir Rusla, Petersburg Ru-sunu ayırdedebilirsiniz. Alametlerden birinçisi, butun Petersburg Ruslarının, istisnasız "Petersburg Havadisleri" ²³ degil de mutlaka, "Akademi-Havidisleri" demeleridir. İkinci de, aynı dereçede esaslı bir belirtidir: Petersburg Rusları kahvaltı (zavtrak) yerine "frıştık"²⁴ derler ve su "frı" üzerine özellikle basarlar. İşte bu iki esaslı isaretten, onları ayırdedebilirsiniz. Kısaçası onlar, uslu, sessiz ve son otuz bes yıl içinde tamamiyle olgunlaşmış bir tiptir.

²¹ iskambil kağıtlariyle oynanan bir oyun.

²² Bir cesit laterna.

²³ Bir gazete adı.

²⁴ Almanca Fröhstück'den galat.

Bununla beraber, Akim Petroviç, aptal bir adam değildi. General, onu ilgilendiren bir konuda sorular sormus olsaydı, ona cevap verecek, fikir de yuruteb-ilecekti. Ama generalin sordukları küçük bir memurun, amiri karşısında cevaplandırması doğru olmıyan çeşitten sorulardı. Oysaki, Akim Petroviç, ekselânsın gerçek niyetlerini öğrenebilmek için duyduğu meraktan çatlıyaçaktı nerdeyse...

İvan İlyiç oturduğu yerde gitgide dalıyor, düşünce-leri gittikçe birbirine karsıyordu. Dalgın dalgın, az az, ama boyuna, içiyordu. Akim Petroviç, her yudumun arkasından, büyük bir gayretle, kadehi dolduru-yordu. İkisi de susmıstı. İvan İlyiç, bir aralık danslara bakmaya başladı. Bir müddet bununla epey oyalandı.

Sonra, birdenbire dikkatini çeken bir nokta, onu hayrete düşürür gibi oldu.

Danslar gerçekten pek neseli geçiyordu. Buradakiler, olança samimilikleriyle eğlenmek, hatta biraz da çılgınlık etmek için dans ediyorlardı. Çok ustaça dans eden pek azdı. Beçeremiyenler de öyle tepini-yordu ki, beçeriklilerden pek farkları yoktu. En çok, subay güöze çarpıyordu. Yalnız basına kalarak birtakım figürler yapmaktan pek hoslanıyordu. O zaman oyle garip sekilde eğilip bükülüyordu ki, sırk gibi dimdik boyu ile, birdenbire düşüverecek sanırdınız. Ama bir sonraki adımında, ters yüöne, gene aynı açı altında egiliyordu. Yüzünün ifadesi gayet ciddi idi. Herkesin ona hayran olduğuna inanarak dans ediyordu. Kavalyelerden biri, daha kadrilin ikinci figüründe, damının yanında uyuyuvermişti. Adamçagız henüz kadril başlamadan iyice küfelikti zaten... Damı, çaresiz tek basına dans ediyordu. Mavi esarplı bayanla dans eden genç katip, bu geçe oynanan bes kadrilde de hep aynı numarayı yaptı durdu. Söyle bir seydi: bayanından biraz geride kalarak, esarbının uçunu yakalıyor ve karşılıklı figürlerde yerlerini degistirirken, bu uç üzerine hiç olmazsa yirmi tane üpüçük konduruyordu. Bayan, önde, hiçbir seyin farkında değilmis gibi, kırtı kırtı yürüyordu. Tıbbiyeli, basasagı bir solo yaparak, gerçekten herkesi hayranlıktan çıldırttı; gürlütülü, neseli haykırıslar koptu. Kısaçası, ortalığı olağanüstü bir serbestlik kaplamıstı. İvan İlyiç'e deşarap teşir etmeye başlamış, gülümşer gibi olmuştı. Gene de, icinde gitgide artan bir şıkıntı vardı. Tabiâi, neşeli, şerbeştliği o da şeviyordu. Bu adamlar, ondan geri geri çekilerek kacındıkları zaman bunu iştiyen ken-dişiydi, ama şimdi şerbeştliğin şınırları biraz aşılımış gibiydi.

Meşelâa bir bayan, şırtındaki döördüncü elden şatın aldığı, havı gitmiş mavi kadife elbişesini ignelerle ööyle ignelemişti ki, pantolon giymiş gibi görünüyordu. Bu, kavalyesi tıbbiyelinin şööyleyişyle "herşeye elverişli olan Kleopatra Semyonovna" idi.

Tıbbiyelinin artık şözünü etmiyeceğiz: Fokin'in²⁵ ta kendişiydi. Yalnız nasıl olmuştı bu? Demin geri geri çekilirken, şimdi nasıl olmuş da bööyle birdenbire acılıvermişlerdi? Sanki hiçbir şey olmamış gibi, bu âani değışme pek garipti doğrusu... Bu da birtakım yeni olayların doğacagına işaret olmalıydı. Simdi, buradakilerin, İvan İlyiç'in dünyada olduğundan bile haberleri yoktu şanki... Bununla beraber o da, herkeşin gülme-şine katılıyordu, hattâa bir aralık alkışlamayı denedi. Akim Petrovic de şaygılı, icten gelen "hi - hi - hi!" lerle ona katılıyordu. Ekşelâanşın bu şırada icinde yeni yeni şüphelerin belirdiğini aklından bile gecirmiyordu.

İvan İlyiç, kadril bitince, yanından gecen tıbbiyeliye:

— Güzel danş ediyorsunuz, delikanlı! demeyi borc bildi.

²⁵Zamanın meshür balet artisti.

Tıbbiyeli, âani bir hareketle ona döndü, buruşturup kınıştığı yüzünü ekşelâanşın yüzüne yakışık almıyacak derecede yaklaştırdı, avazı çıktığı kadar horoz gibi bağırdı. Bu kadarı fazlaydı artık. İ'van İ'lyic, maşadan kalktı. Buna rağmen dehşetli bir kahkaha koptu. Cönkö horoz taklidi şon derece tabîî yapılmıştı ve yuz buruşturmaları da pek nefişti. İvan İ'lyic hâalaâ şaşkınlık icindeyken, Pşeldonimov geldi, önünde egilerek yemeğe davet etti. Arkasından anneşi de geldi. Ö da baş ve bel kırmalariyle:

— Velinimetimiz, ekşelanş, lutfen şeref veriniz bize. Fakir yemegimizi hor goörmeyin dedi.

İ'van İ'lyic:

— Ben... ben vallahi bilmem ki.. diye başladı. Ben bunun için degil... Zaten gidecektim...

Gerçekten şapkaşını elinde tutuyordu. Bundan başka, orada, o anda, ne olurşa olsun gideceğine, aşla kalmıyacığına kendi kendine şööz vermişti ve ... kaldı. Bir dakika şonra, şofraya gidenlerin başında bulunuyordu. Pşeldonimov'la anneşi, oönden yürüyor ona yol acıyorlardı. İvan İ'lyic'i en şerefli yere oturttular. Tabagının önünde gene acılmamış bir şişe şampanya peyda oldu. Aperatif olarak ringa ile votka vardı. İ'van İ'lyic elini uzattı, kocaman bir kadeh votka doldurup içti. Şimdiye kadar hiç votka içmemisti. Bir dagdan yuvarlanarak uçtugunu, uçtugunu, uçtugunu hissetti. Bir yere tutunup orda kalmak gerekti; ama ne mümkün!

Gerçekten İ'van İ'lyic'in durumu gittikçe gar-iplesiyordu. Hem bu kadar da degil, felek aadeta onunla alay ediyordu. Şu bir saat içinde neydi bu basına gelenler! Buraya, maiyetinde çalışanlar da dahil, bütün insanlara kuçağını açarak gelmişti. Halbuki bir saat ya geçmiş ya geçmemisti, kalbi sızlayınçaya kadar, Pseldo-nimov'dan nefret ettigini, ona, karısına ve düğünlerine içinden laanet okudugunu fark etmistti. Bundan baska, Pseldonimov'un da ondan nefret ettiğini, yuzüne bakarken neredeyse: "Hey yerin dibine batası herif! Nereden de çıktın basıma!.. " demek istedigini çoktan anlamıştı.

Şüphesiz, İ'van İ'lyic, simdi sofraya otururken, samimiyetle degil de, yüksek sesle, hattaa kendine bile, durumun gerçekten böyle olduğunu, kellesini kestirir de itiraf etmezdi. Bunun hem daha zamanı gelmemisti, hem de İ'van İ'lyic simdilik maanevi bir sallantı halindeydi. Ama bir yandan kalbi, evet kalbi sızlıyor, dışarıya hür-iyete, temiz havaya, dinlenmeye kavusmak istiyordu. Gene de iyi kalpli bir adamdı İ'van İ'lyic... Kendisi için buradan gitmek, hattaa yalnız gitmek degil, kaçıp gitmek gerektigini o da pekaalaa biliyordu. Her olayın, demin kaldırımında kurdugu gibi degil de, bambaska sekilde olup bittiğinin de farkındaydı.

Ağzına bir dilim ringa atarken kendi kendine: "Ben nicin buraya geldim, yiyip icmek icin mi?" diye şordu. Bunu, keşin olarak reddediyordu. Bazı anlarda, ruhunda duyduğu kahramanlıkla alay bile ediyordu. Buraya ne diye geldiğini artık kendi de anlamamaya başlamıştı.

Ama nasıl gitmeli? İ'şi şonuna getirmeden kalkıp gitmek imkansızdı. Sonra, kotö yerlerde şurtuyorum, diye adım çıkacak. Evet, işi bitirmeden bunu yapar-şam, gerçekten böyle olacak. Ö vakit yarın Stepan Ni-kiforovic'te, Semyon İ'vanic'te, şubelerde, Sembel'lerde ve Subin'lerde (meşele nasıl olşa her yana yayılacaktır) kimbilir neler diyecekler? Hayır, ööyle gitmeli ki, her-keş nicin geldiğini anlaşınsın; makşadının, aşıl gayenin ne olduğu açığa çıkmalı! Gelgelelim bu teşirli an bir türlü ele gecmiyordu.

İ'van İ'lyic gene düşünceye daldı: "Beni şaymıyorlar bile. Niye bu kadar göluyorlar? Duyuşuz denecek kadar şerbestler. Zaten ben, cektandır genc kuşağın duy-guşuzluğundan şüphe ediyorum. Hayır,

kalmalıyım; her ne pahaşına olurşa olsun, kalmalıyım. Demin danş ediyorlardı; şimdi şofrada toplu halde bulunacaklar. Soşyal meşelelerden, kalkınma hareketlerinden, Ruş-yanın buyöklüğönden şöz acayım... hepşini ilgilendirerek şürüklerim! Daha her şey düzelebilir. Belki de bu her zaman böyledir, inişler ardından yükşelişler gelir. Yalnız onları ilgilendirmek için nereden başlamalı?

Nasıl bir hareket tarzı bulmalı? Şasırdım; bayagı şasırdım doğrusu... Ne gibi ihtiyaçları olabilir, neleri arzu ediyorlar açaba? Bakıyorum iste: gülüşüyorlar orada... Yoksa bana mı gulüyorlar? Aman Yarabbi! Ya ben ne duruyorum, ne bekliyorum yani? Neden gitmiyorum, burada ne isim var sanki?"

İvan İlyiç bunları düşünüyor, içini bir utanç, derin dayanılmaz bir utanç gitgide daha çok sarıyordu.

Her şey birbiri ardından geliyor...

Şofraya oturduğundan iki dakika sonra, korkunç bir düşünce İvan İlyiç'in bütün varlığını sardı. Birdenbire, dehsetli sarhos olduğunu hissetti. Yani deminki gibi değil de, tam maanasiyle sarhostu... Bu, mutlaka sampanyanın arkasından içtiği ve tesirini hemen gösteren bir kadeh votkadandı... General bunu anlıyor, bütün varlığıyla halsiz düştüğünü hissediyordu. Çesareti artmıştı ama, suurundan bir ses bo-yuna: "Yaptıkların fena, çok fena hattaa ayıp!" diye bağırıyordu. Şüphesiz kararsız, sarhos düşünceler, bir türlü aynı noktada toplanamıyordu. İvan İlyiç'te, birdenbire, kendinin de iyiçe hissettiği, iki taraf ortaya çıktı. Birinde çesaret, zafer ve bütün engelleri yıkma arzusu, gayesine varacağına deliçesine bir inanıs vardı. Öbürü ise, derin bir ruh sıkıntısı, azap veren bir kalp sızısıydı. "Ne diyecekler, nasıl sona erecek bütün bunlar? Ya yarın ne olacak? Yarın, yarın!.. "

Onçeden de misafirler arasında düşmanları olduğunu bilersiz bir şekilde hissediyordu. Açı aç, "İhtimal, demin de sorhos olduğum için böyle oldu" diye düşündü. Hele sofrada pek açık bazı isaretlerden, burada, gerçekten düşmanları olduğunu, bunu söz güötümez bir gerçek olduğunu fark edince dehset içinde kaldı.

"Ama niçin, neden?" diye düşündü.

Ziyafet sofrasına otuz misafirin hepsi oturdu. Bunlardan bazıları artık tamamiyle olmuşlardı.[???] Ote-kiler de küçümsiyen, rahatsız ediçi bir serbestlikle bağrısıyor, hep birden yüksek sesle konuşuyorlardı. Aralarında vakitsiz vakitsiz serefe kadeh kaldıranlar, küreçikler haline getirdikleri ekmekleri bayanlara atanlar da vardı.

Yaglı redingot giymis silik bir misafir, sandalyeye oturur oturmaz yere yıkıldı, yemegin sonuna kadar da böylece kaldı. Baska biri mutlaka masanın üstüne çıkarak serefe kadeh kaldırmayı istemisti. Ancak subay, adamın çeketinin eteğinden çekerek, bu sırasız taskınlığı biraz yatıstırdı.

Yemek, bu aksam için özel olarak tutulan bir general ahçısı tarafından yapıldığı halde, son derece uydurma olmuştü. Paça, patatesli dil, bezelye ile küöfte, hatta kaz da vardı. Bunlardan sonra da blan-manje geldi. İçki olarak bira, votka ve keres bulunuyordu.

Yalnız generalin önüne bir şişe şampanya konmuştu. Bu sebepten bu şefer o, Akim Petrovic'in kadehini doldurmak zorunda kaldı. Cönkö, oteki bu işi şofrada da yapmaktan cekinmişti. Obur mişafirlerşe, yeni evlilerin şerefine kadeh kaldırırken, kafkaş şarabından tutun da maşada ne bulurlarşa iciyorlardı.

Ziyafet maşası, yan yana eklenmiş bir şürü maşadan kurulmuştu; bu arada bir de oyun maşası vardı. Üzerinde birkaç ortu vardı: biri renkli, Yaroşlav işi bir yaygıydı. Mişafirler, bay bayan karışık

oturmuşlardı. Pşeldonimov'un anneşi şofraya oturmadı. Ayakta or-talğı idare ediyor, bir yandan da şuna buna yardıma koşuyordu. Bir de şimdiye kadar hic görünmiyen kırmızımtırak ipekli bir elbişe, gayet yüksek, hoto-zumşu bir başlık giymiş, ceneşi bağı, şon derece tatşız bir kadın ortaya çıktı. Bu kadın gelinin anneşiydi. Bin naz ve niyazla şaklandığı arka odadan, şofraya gelmeye razı olmuştu. Pşeldonimov'un anneşiyle araları kanlı bıçaklı olduğu için, şimdiye kadar görünmemiştii. Ama kendişinden ayrıca şööz acacagız. Yeni gelen bayan, generale hırcın hattaa alaylı alaylı bakıyordu ve galiba onunla tanıştırmıyı da hic arzu etmiyordu. Bu kadın, İvan İlyic'e şon derece şüpheli göründü. Ondan başka bazı kişiler de şüpheliydi ve elinde olmyarak kendişine huzurşuzluk, ürkeklik veriyorlardı. Sanki aralarında, İvan İlyic'e karşı bir anlaşma kurmuşlardı. İvan İlyic bu inanctaydı. Yemek sırasında da bu inaniş gitgide kuvvetlendi. Zararlı mişafirlerden biri de şakallı bir şerbeşt sanatkaardı. Bu zat, İvan İlyic'e birkaç kere baktıktan sonra, yanında oturana dönüp bir seyler fısıldamaya başladı. Baska biri, bir öğrençi de, adamakıllı küfelik olmasına ragmen, bazı halleriyle şüphe uyandırıyordu. Tıbbiyeliye de hiç güven olmazdı. Hatta subay bile pek sağlam adam değildi. Lakin Ivan Hyiç'ten en çok, hiç de gizlemiyerek nefret eden "Goloveska" muhabirleriydi. Sandalyesine kurulmuş, azametle, kafa tutar-çasına bakıyor, alaylı alaylı tıslıyordu. Bununla beraber, obur misafirler, "Goloveska"da ançak dort siir yazmış ve bu yüzden kendini liberal sayan muhabire önem vermiyorlar, hattaa onu sever de görünmüyor-lardı. İvan İlyic, herhalde kendisine atılmış bir ekmek küreçigi yanıbasına düştüğü vakit, bunu "Goloveska" muhabirinden baskasının yapmadığına yemin edebilirdi.

Bütün bunlar, üzerinde pek fena etkiler uyandırıyordu. İvan İlyic bir aralık kendisini üzen bir noktanın daha farkına vardı: konusurken kelimeleri güçlkle, anlaşılmaz bir sekilde süoylüyordu. Pek çok[???] süöylemek istediğı halde bir türlü beçerem-iyor, dili dönmüyordu. Şonra, birdenbire dalar gibi olmaya ve en önemlisi, durup dururken, ortada nese uyandıracak tek bir vesile yokken bile, sırtıtmaya, kahkahayla gülmeye başladı. Ama bu hal, içtiğı bir kadeh sampanyayla çabuçak geçti. Aslında, dol-durduğu halde, bu kadehi içmeye İvan İlyic'in hiç de niyeti yoktu. Şonra, nasılsa, hiç farkında olmadan, dikivermişti. Bu kadehten şonra ona âadeta aqlamak işteğı geldi. Tabiâi olmyan bir duyarlığın kendini şardığını hisşediyordu. Gene şevmeye; herkeşi, hatta Pşeldonimov'u, "Goloveşka" muhabirini bile şevmeye başladı. Hepşiyle kucaklaşmayı, bütün olanları unutmayı, barışmayı arzuladı. Bundan başka, her şeyi, ama her geyi acıkca anlatmak da icinden gecti: Ne kadar iyi kalpli, şevimli, parlak iştihatlı bir adam olduğunu şööyliyecekti. Vatana ne derece faydalı olacağını, bayanları güldürmeşini nasıl bildiğini, hele ne kadar ileri fikirli bir adam olduğunu anlatmak iştedi. İnşanşevirdiğini; herkeşe, hattaa en küçüklere karşı alcak gönüllülüğünü anlatacaktı. Sonunda da, hic çağnmadığı halde, Pşeldonimov'un evine girerek, iki şişe şampanyaşını icmeşinin, huzuriyle ona şeref vermeşinin şebebini acıklyıyacaktı.

"Gerceğı bildirmek, her şeyden önce kutşal gerceğı açığa vurmak, şamimilik gööştermek gerek. Ben onlara, şamimiligimle nüfuz edeceğim. Bana inanacaklar. Simdi hepşinin, düşmanca baktığını görüyorum. Ama onlara her şeyi acıkca anlatınca, hic şüpheşiz, hepşini avucumun icine alacağım. O zaman onlar da, kadehlerini doldurarak, bağırsacaklar, sağlğma icecekler. Eminim, şubay bitirdikten şonra kadehini, mahmuzuna vurarak kıracaktır. Bir de hep birden bir "hurra!" cekerlerşe, doğuşu pek hoş kacar... beni hüşarvarı şallamaya kalkışirlarşa, hic karşı koyamıyacagım. Bu arada, gelini de bir kere alnından ööperim, pek cici bir kızcağız. Akim Petrovic de iyi bir adam doğuşu... Peşeldonimov, zamanla düzelecektir tabiâi. Onda şey... nasıl şoyliyeyim... şu yökşek şoşyeteye haş yalnız[???] ekşik. Bu genc kuşakta, her ne kadar, kalp inceliğı nokşanşa da, ben... ben gene onlara, Ruşyanın diğeri Avrupa

devletleri arasındaki, bugünkü değerinden şööz acacağım. Koylô meşeleşine de dokunacağım. Onlar da... oöyle ya... hepşi şevecelerdir beni, bööylece bu işten yüzümün akıyla çıkmış olacağım."

Bunlar elbette çok hoş, çok tatlı hayallerdi, ama akşilik, tam bu sırada, İvan İlyic, kendinden hiç umulmıyacak bir hareketinin farkına vardı: etrafına tükürük saçıyordu. Nedenşe, şalyaları, birdenbire, iradeşinin dışında, ağzından fırlamaya başlamıştı. Bunu ilk olarak yanına bir tükürük şıcrattığı Akim Petrovic'ten fark etti. Adamcagız şaygıyla, kıpırdanmadan oturuyor, şilinmeye bile ceşaret edemiyordu. İvan İlyic, eline bir pecete aldı, tükürüğünü birdenbire kendişi şildi. Lakin hareketini o kadar manaşız, [mâanaâşız] o kadar akılsızca buldu ki, şuştı ve şaşkınlık içinde kaldı.

Akim Petrovic de icmişti, ama, üstüne kaynar şu döökülmüş gibi oturuyordu. İvan İlyic kendişinin, belki bir ceyrek şaattir, olaganüştü ilgi çekici bir konu üle-rinde konuştuğunu ancak şimdi fark etmişti. Akim Petrovic bozulmuş bir halde onu dinliyor, bir yandan bir şeyden korkuyormuş gibi haller alıyordu. Bir şandalye ötede oturan Pşeldonimov da boynunu öne doğru uzatmış anlatılanları gayet tatsız bir edayla dinliyordu. Sanki gerçekten bekcilik ediyordu. İvan İlyic, bakışlarını mişafirler özerinde gezdirince, cogunun doğruca ona bakarak kahkahalarla güldüklerini göördü. İşin tuhafı, onu bu hal karşışında hiç bozulmamaşıydı. Hattâ tam terşine, kadehinden bir yudum daha icti ve herkeşin duyacağı kadar yüksek şeşle şöözüne devam etti.

— Demin şööylediğim gibi efendim, dedi. Demin Akim Petrovic'e şööylediğim gibi, Ruşya... evet, dediğim gibi Ruşya... Yani ne demek iştediğimi anlıyorşunuz ya... Sarşılmaz inancıma gööre, Ruşyada inşanşe... şeverlik...

Maşanın ööbür ucundan:

— Se-şeverlik! diye bir şeş duyuldu.

— Se-şe!

— Sü-şül

İvan İlyic biraz durakladı. Pşeldonimov, şandal-yeden kalkarak, bağırının kim olduğuna bakınmaya başladı. Akim Petrovic, belli etmemeye çalışarak, mi-şafirleri utandırmak iştiyormuş gibi, başını şallıyordu. İvan İlyic bunu gayet iyi göördü, icinden azap duyarak hiç şeşini çıkarmadı.

İşrarla:

— İ'nşanşeverlik, diye devam etti. Demin de... evet, demin Stepan Nikiforovic'e de şööyledim... evet dedim ki... şey, her şeyin yenilenmeşi, yani...

Maşanın ööbür ucundan yüksek şeşle birinin:

— Ekşelânş!.. diye bağırıldığı duyuldu.

Söözü keşilen İvan İlyic, ona şeşlenenin kim olduğunu görmeye çalışarak:

— Buyurun! cevabını verdi. Aynı şeş:

— Hicbir şey yok, ekşelaânş, dedi. Dalmışım da... Devam ediniz. De-vam e-di-niz!

İvan İlyic ürperir gibi oldu.

— Yani bu şeylerin yenilenmeşi... Aynı şeş tekrar çıktı.

— Ekşelâanş!

— Ne iştiyorşunuz?

— Merhaba!

İvan İlyic, bu defa dayanamadı. Söözünü keşti ve haddini bilmeden ona hakaret eden adama döndü. Bu, henüz çok genc bir öğrenciydi. Fena halde icmişti ve tavırları iyice şuphe uyandıracak gibiydi. Çoktandır bağırıp duruyor, boyuna kendine göre, düğünlerde yapılması şart olan işi becerdiğini, bir bardakla iki tabak kırdığını anlatıyordu. İvan İlyic, ona hitabettiği anda, subay da bu şamatacıyı fena halde haşlamaya başladı:

— Ne oluyorsun? Ne gürültü edip duruyorsun? Dışarıya atılmak mı istiyorsun yani?

Ama yaramazlığı tutmus mektepli, sandalyesinde kurularak bağırarak devam ediyordu.

— Sizin için değil, ekşelans, sizin için değil. Devam ediniz. Ben dinliyorum sizi. Hem de çok, pek çok memnun kalıyorum A-fe-rin, a-fe-rin!

Pseldonimov:

— Sarhos herif... diye fısıldadı.

— Sarhos olduğunu gürüyorum. Lakin... Bu aralık subay süoze karıştı.

— Bu, şimdi anlattığım eglenceli bir hikayenin tepkisidir, ekşelans, dedi. Kıtamızda bir tegmen vardı. O da amirleriyle iste böyle konuşurdu. Bu da, onu takl-id ediyor. Tegmenimiz âmirlerinin her sözünü bir "aferin! aferin!" le karsıladı. On yıl evvel subaylıktan atıldı zaten.

— Ne biçim tegmenmiş bu?

— Bizim kıtamızdaydı, ekşelâans. Aklını su aferinle bozmuştu. Önceden guzellikle yola getirmeye çalıştılar; sonra baktılar, olacak gibi değil, delige tıktılar. Komutanımız, bir baba gibi naşihat etmişti ona. Ama bizimki oralı olmuyor, "aferin, aferin!"i ağzından düşmüyordu. Hem işin tuhafı: ceşur adamdı da... Dokuz verşok boyu vardı.²⁶ Tam mahkemeye verecekken, deli olduğunun farkına vardılar.

— Demek... çocukmuş o... Bir çocuk için de bu kadar şiddet fazla doğruşu. Ben, kendi heşabıma onu affederdim.

— Tıbbî muayeneşi de yapıldı.

Biri nedenşe bunun yalnız öölülere yapılacağını şa-narak:

— Aman efendim! Adam diri değil miydi? General:

— Naşıl otopşi mi yaptılar?! diye şordu.

Baştan beri terbiyeli duran mişafirler arasında bile umumi ve hızlı bir kakhaha koptu. İvan İlyic, fena halde hiddetlendi.

— Baylar, baylar!.. diye bağırıldı. İlk anda kekeliyordu bile.

²⁶Versok, arşının on altıda biridir: Eskiden Rusyada, askere alınanların boylarının en az iki arşın olması gerektiği için, orduda boylar hep bu iki arşından arta kalan kısmı alınarak söylenirdi.

— Çanlı bir adama otopşi yapılamıyacağını pekaâlâa anlayacak durumdayım. Ben, o zatın delirince artık canlı olmadığını... yani olduğunu sandım da... Yani demek istiyorum ki siz... siz sevmiyorsunuz beni. Halbuki ben hepinizi seviyorum... hepinizi... Por... Porfiry'i de seviyorum. Bundan bahsetmekle kendimi küçültüyorum.

O sırada Ivan Ilyic'in ağzından kocaman bir tükürük fırlıyarak, sofranın en görünen yerine sıcradı. Pseldo-nimov, hemen, peceteyle bunu temizlemeye atıldı. Bu son aksilik Ivan Ilyic'i bütünü ye'se düşürdü.

Kederle:

— Bu kadarı da fazla artık efendim! diye bağırdı. Pseldonimov yeniden düşüncesini açıkladı:

— Sarhos, ekselaâns! diye mırıldandı.

— Porfiry! Artık gürüyorum ki... hepiniz... evet hepiniz... demek istiyorum ki ben... ümit ederim ki... Evet, hepiniz bana soylıyeceksiniz: Nasıl oldu da küçük düşürdüm ben kendimi?

Ivan Ilyic neredeyse ağlıyacaktı.

— Estağfurullah ekselâns!

— Porfiry, sana soyluyorum. Sana... Düğününe gelmekte bir maksadım vardı elbet. Değil mi? Ben sizleri mâanen yükseltmek istedim... Bunu herkesin hissetmesini istiyordum. Simdi hepinizden soruyorum: göözüünüzden çok mu düştüm?

Odada cıt yoktu. Evet, şoru bu kadar acık olduğu halde, ortalıkta cıt çıkmıyordu. Ekselânsın ka-faşından: "Ne olurdu da şimdi, şu dakikada hep birden bağırıverşeydiler!" diye gecti. Lakin mişafirler şa-dece bakışıp duruyorlardı. Akim Petrovic, yarı diri, yarı öölü gibiydi. Pşeldonimov korkudan taş keşilmiş, kendi kendine boyuna icini kemiren şu korkunc şoruyu tekrarlıyordu:

— Yarın bunun heşabını nasıl vereceğim ben?

Birdenbire, şarhoş, lâakin bu ana kadar kabuguna cekilmiş bir halde oturan "Goloveşka" muhabiri Ivan Ilyic'e döndü, topluluk adına konuşmaya başladı. Yüksek şeşle:

— Evet!.. diye bağırdı. Evet, küçük düştünüz. Evet. Geri kafalısınız... Geri kafalı bir adamşınız şiz!

Yerinden tekrar fırlıyan Ivan Ilyic, hiddetle:

— Kendinize gelin, delikanlı! Kiminle konuştugunuzun farkında mışınız? diye haykırdı.

— Zaten, şizinde konuştugumu biliyorum. İkinci olarak, delikanlı da değilim ben... Buraya kıyıtmak ve kendinizden bahşettirmek için geldiniz.

Ivan Ilyic:

— Pşeldonimov, nedir bu yahu! diye bağırdı.

Yerinden fırlıyan Pşeldonimov işe, ne yapacağını bilemeden put gibi duruyordu. Mişafirler de oturdukları yerde donakalmışlardı. Sanatkâarla öögenci, "bravo, bravo" diye haykırarak alkışlıyorlardı.

Muhabir, taşmış bir kinle bağımaya devam etti:

— Evet, şiz inşanşeverliginizle öövünmek için geldiniz buraya. Herkeşin eğlenceşine engel oldunuz. İctiginiz şampanyanın paraşını, on ruble aylık alan bir memurun keşesinden çıktığını

düşünmediniz. Hem bana ööyle geliyor ki, şiz, memurlarının genc karılarına gööz koyan âamirlerdenşiniz. Bu kadar da değil; şizın tekelcilikten yana olduğunuza da eminim ben... Evet yüzde yüz ööyleşiniz.

I'van I'lyic, Pşeldonimov'a kollarını uzatmış:

— Pşeldonimov, Pşeldonimov!..

diye bağırıdı. Muhabirin her şööz[??] kalbine hancer gibi şaplanıyordu.

Pşeldonimov:

— Merak buyurmayınız ekşelaânş! şimdi hallederiz... diye haykırarak bir şıcrayıştı muhabire yaklaştı, enşeşinden yakaladı gibi, maşadan kaldırdı. Çılız Pşeldonimov'dan bu kadar kuvvet umulmazdı doğruşu. Hoş muhabir zil zurna şarhoş, Pşeldonimov tamamiyle ayıktı ya... Mişafirinin şırtına birkaç tekme attıktan şonra herifi kapı dışarı etti.

Muhabir dışarıda:

— Alcak keratalarsınız hepiniz!.. Yarın Go-loveskada hepinizin karikatürünü yapayım da görün gününüzü... diye bağırıyordu.

Hepsi yerindene [yerinden] fırladı. Pseldonimov, annesi ve misafirlerden bazıları generali sararak:

— Ekselans, ekselans!.. Uzulmeyin ekselans!.. diye yalvarıp duruyorlardı.

Fakat general:

— Hayır, hayır!.. Küçük düştüm ben... diye bağırıyordu. Ben buraya... sey için geldim... yeniliği yaymak istedim... Yaptığıma karşılık olarak da, evet, karşılık olarak da bunu gördüm!

Sandalyeye, kendinden gecmis gibi düöktü, kollarını masaya dayadı ve basını sallıyarak blan-manje tabağının üstüne eğildi. Artık herkesin saskınlığını tarife lüzum yok tabiâi... Bir dakika sonra sandalyeden kalktı, galiba yürümek isterken sallandı, sandalyenin ayağına takıldı ve boylu boyunca yere yıkılıp horlamaya başladı.

Bu, ickiye alısmamış kimselerin tesadüfen fazla icince, baslarına gelen tabiâi bir haldir. Son ana kadar suurları yerinde olduğu halde birdenbire, beyinlerinden vurulmuş gibi yıkılıverirler.

I'van I'lyic tamamiyle kendini kaybetmiş olarak yerde yatıyordu. Pseldonimov, on parmağını saçlarına daldırılmış, böylece olduğu yerde tas kesilmişti. Misafirler acele acele dağılmaya başladılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Vakit sabahın öçöne yaklaşıyordu.

Pseldonimov'un durumu aslında göröndüğünden döşünülemeyecek derecede daha kotöydö. Bötön is de bundaydı zaten...

Ama biz şimdi, Ivan Ilyic yerde yatar ve Pseldonimov saçlarını yolarken, hikayemizin akısını değıştirelim ve Porfiry Petrovic Pseldonimov'un kişiliğği üzerine birkaç sööz sööyliyelim.

Pseldonimov, evlenmesinden daha bir ay önceye kadar büyük bir ömitsizlik icindeydi. Eyaletlerden birin-dendi. Babası, vaktiyle bir is tutardı ama mahkeme altındayken öölmüştü. Evlenme meselesinden asağğı yukarı bes ay önce, bir yıldan beri Petersburgda sefalet icinde yuvarlanan Pseldonimov, su on rublelik me-murluğğı ele geçirince, hem ruhca, hem vücutca dirildi. Bununla beraber durumu ğene de iyi sayılamazdı. Koca dönyada, kocasının öölümü uzerine eyaletinden ayrılan annesiyle birlikte son iki Pseldonimov kalmışlardı. Ana oğğul bir yandan soğğuktan donuyorlar, bir

yandan da ne oldukları süpheli yiyeceklerle beslenmeye çalışıyorlardı. Gön-oluyordu[???] ki Pseldonimov, su içmek için masrabayı alarak ta Fontanka²⁷,ya[???] gidiyordu. Vazifeye yerleştikten sonra annesiyle birlikte bir odada iki küse kiralityarak²⁸ olme-mecesine yaşamaya başladılar. Kadın camasına gidiyordu. Pseldonimov da tam dört ay yemedi icmedi, bir ayakkabıyla kötü bir palto alacak kadar para biriktirdi. Ya çalıştığı dairede cektikleri! A^â mirlerinin onun yanına gelerek, hamama ne zaman gittiğini sordukları oluyordu... Memurlar arasında, Pseldonimov'un resmî elbisesinin yakasında tahta kurusu yuvaları bu-lundugu konusuluyordu. Herseye rağmen Pseldoni-mov kuvvetli bir karakter sahibiydi. Pek halim selim, sessiz görünüyordu. Tahsili kıttı. Kimse onun, süyle uzun boylu konustugunu duymamıstı. Acaba bir sey mi düşünüyordu? Kendine göre plâanları, tasarıları mı vardı?... Bu bakımı kesin olarak bilmiyorum. Pseldo-nimov'un içinde, bu kötü durumdan sıyrılarak adam olmasıyle ilgili, icten gelen, suursuz ama kuvvetli bir karar gitgide olgunlaşıyordu. Pseldonimov'da tam bir karınca azmi vardı. Karıncaların yuvasını bozarsanız bir yenisini yapmaya kalkarlar. Tekrar bozunuz, tekrar yapmaya koyulurlar. Kac defa bozulursa bozulsun, yılmadan bir yenisini insa ederler.

Pseldonimov, tabiatca derli toplu, evine düşkün bir adamdı. Geleceğini saglama bagliyerek bir yuva kurmayı, hattâa bir köse de kara gün için birkac kopek dünyalık biriktirmeyi taşarluyordu. Dünyada onu anneşinden başka seven yoktu. Kadıncagız, oğlunu deliceş-ine seviyordu. Azimkâar, yorgunluk bilmez çalışkan, iyi bir kadındı. Ana oğul, durumları iyileşinciye[???] kadar, koşelerinde daha belki beş altı yıl oturacaklardı. Ama gunun birinde kader onları 9-uncu derece memur Mlekopitayev ile karşılaştırdı.

Mlekopitayev, vaktiyle eyaletlerden birinde veznecilik yapmış, şon zamanda da aileşiyile birlikte Petersburg'a yerleşmişti. Pşeldonimov'la önceden tanışiyordu; hatta babaşından iyilik de gormuştu. Çok değış de epey paraşı vardı. Bununla beraber, keşin miktarını ne karışı, ne büyük kızları, ne de akrabaları, hic kimşe bilmezdi.

Mlekopitayev'in iki kızı vardı. Şımarık, dik kafalı, ayyaş, müştebit, üstelik haşta bir adam olduğu için, aklına eştiği bir şırada kızlarından birini Pşeldoni-mov'a vermeye karar verdi. "Tanıdık bir aile... Babaşı iyi bir adam olduğuna göre, oğlu da iyi olacaktı".. diyerek işin icinden çıktı. Aklına koyduğunu yapan bir adamdı zaten... Garip şımarıklardandı. Bir haştalık şo-nucunda köötürüm kalmış, vaktinin çoğunu koltukta oturmakla geciriyordu. Gene de bu hali Mlekopita-yev'in votka icmeşine engel olmuyordu. Günlerini icip icip küfretmekle dolduruyordu. Haşin tabiatlı bir adam olduğu için mutlaka, sürekli şekilde birişini hırpalamak ihtiyacındaydı. Hattâa bu makşatla evinde uzak akrabalarından bir kaç kisi beslerdi. Hasta, hırçın kızkardesi, keza hırçın, çenesi düşük iki baldızı, bilmem hangi kazada kaburga kemigi kırılmış ihtiyar teyzesi, hep yanında barınıyordu. Bundan baska bir de ruslasmıs bir Alman kadın dalkavugu vardı. Bunu Mlekopitayev "Binbir Geçe Masalları"nı anlatmaktaki hunerinden üötürü tutuyordu. Mlekopitayev'in bas zevki bu zavallı sığıntılara eziyet etmek, her an agzına gelen süozlerle azarlamaktı. Onlarsa, dünyaya dis agnisiyle birlikte gelmiş karısı da dahil olarak, bu adamın karsısında, korkudan gık bile diyemiyorlardı. Mlekopitayev dedikoduyla, geçimsizlik sebepleri yaratarak, hepsini birbirine katardı. Sonra da otekiler saç saç basbasa gelirken, kahkahalarla güler, sevinç içinde onları seyrederdi. Büyük kızı, subay koçasıyle on sene fakirlik içinde geçen bir hayattan sonra dul kalınça üç küçük çocuğuyla birlikte evine gelerek, onu pek sevindirmisti. Aslında Mlekopitayev çocuklardan hiç hazzetmiyordu. Gelmelerine, egleçe araçlarının çoğalması yönündensevinmisti.

²⁷Petersburgda bir nehir.

²⁸Rusyada, fakir halk arasında, evlerde, hanlarda odaların köşeleri, yani dörtte birleri de kiralanabilirdi.

Bütün bu hırçın kadın ve hasta çocuk yığınıyla baslarındaki zalim, Petersburgskaya Sto-rona'daki daraçık ahsap evlerinde, yarı aç yarı tok yaşamaktaydılar. ihtiyar, son derece çimriydi; parayı, esirgiye esirgiye veriyordu. Halbuki kendi votkası için sarfedilen paraya hiç açımıyordu. Ev halkının doğru durust uykusu da yoktu. Çünkü Mlekopitayev uykusuzluktan muztarıptı ve her zaman eğlençeişterdi. Kışacaşı, bütün bu grup, şikıntı içindeydi, boyuna kaderlerine lanet okuyorlardı.

işte tam o sıralarda Pşeldonimov, Mlekopitayev'in gözüne carptı. Genc adam uzun burnu, halim şe-lim tavrıyla özerinde möşait bir teşir bırakmıştı. Sışka, gösterişsiz kucuk kızı da on yedişini henöz bitirmişti. Vaktiyle Alman şule'lerinden²⁹ birine git-tiyşe de alfabeden başka şey öğrenmemişti. Sara-calı, kanşız bir cocuktu. Köötürüm, şarhoş babaşının koltuk değneginden öödü patlıyarak, ev dedikoduları, gozculuk, fitnecilik icinde buyüyordu. Zekâşı kıttı. Hic arkadaşı yoktu. Evlenmeye cektan razıydı. Başkalarının yanında şeşsiz duruyordu ama evde anne-şinin ve ööbür dalkavukların yanında hırçın dırdırcıydı. En cok, ablaşının cocuklarını cimdikliyerek dövmek-ten, aşırıdıkları şeker ya da ekmek yüzünden onları fitnelemekten hoşlanıyordu. Bu yözden ablaşıyla aralarında ardı keşilmiyen amanşız kavgaları vardı.

Kızı, Pşeldonimov'a doğrudan doğruya Mlekopita-yev teklif etmişti. O teki, bütün düşkünlüğüne ragmen, düşünmek icin zaman iştedi. Anneşiyle başbaşa vererek, epey, düşünüp taşındılar. Öte yandan, babaşı ahşap, tek katlı, ama köötü de olşa, gene az cok bir şey ifade eden bir evi kızının üzerine yaptıırıyordu. Bundan başka, nakit olarak dört yüz ruble veriyorlardı. Pşel-dominov, bu parayı biriktirmeye kalkışşaydı, kim bilir,

ne kadar zamanda başarabilirdi bu işi?! Şımarık sarhoş evdekilere:

— Ben bu herifi evime neden alıyorum biliyor musunuz? diye bağırıyordu. İlkın, hepiniz karı kısmısınız. Ben de bıktım artık karılardan. Pseldominov'un da karşımda el pense durmasını istiyorum. Oyle ya, ekmeğini veren olacağım bundan sonra. Bir de onu, hepiniz istemediğiniz, kızdığınız işin alıyorum. Size inat olsun diye yapacağım. Dediğimi yapacağım.

Pseldominov'a da:

— Sen de Porfirka, karını istediğin gibi dov, diyordu. Zira, onun içi anadan doğma şeytanlarla doludur. Hepsini defet. Ben sana bir sopa hazırlarım.

Pseldonimov, ses çıkarmıyordu ama kararını vermişti artık. Mlekopitayev'ler onu ve annesini daha düğün yapılmadan evlerine aldılar, temizlediler, ğiyd-irip kuşattılar, düğün için para verdiler.

ihimal, ihtiyar Mlekopitayev, Pseldonimov'la annesini bütün ev halkı onlara dis bilelediği icin koruyordu. Mlekopitayev'in yalnız Pseldonimov'un annesiyle arası iyiydi; onu hoş tutuyordu. Bununla beraber, düğünden evvel, Pseldonimov'a karşısında "kazaska" oynattı. Öteki oyunu bitirdikten sonra:

— Pekâla; yeter, dedi. Beni sayıp saymadığını öğgörmek istemistim.

Düğün masrafı icin kıt kanaat para verdi. Mişa-fir olarak da hep kendi ahbap ve akrabalarını çağırdı. Pşeldonimov tarafından, yalnız "Goloveşka" muhabir-ile döğünün şeckin mişafiri Akim Petrovic geliyordu.

Pşeldonimov, nişanlışının kendişinden nefret ettiğini, onunla değil de şu şubayla evlenmek iş-tediğini gayet iyi biliyordu. Buna ragmen göözyumuyordu, anneşiyle bööyle karar vermişlerdi.

²⁹İlk okul.

Mlekopitayev, düğün günü şabahtan akşama kadar icip küfretmekle vakit gecirdi. Bütün aile, düğün münasebetiyle evin arka odalarına balık işt-ifi gibi şıkışmıştı. Ondeki odalar, balo ve yemek için ayrılmıştı. Nihayet, gece saat on bire doğru, ihtiyar Mlekopitayev, tamamiyle şarhoş olduktan sonra uyudu. Bu gece Pseldonimov'un anaşına her zamankinden fazla kızan gelinin anneşi de baloya ve yemeğe lutfen katılmaya karar vermişti. Ivan Ilyic'in gelme-şiyle, her şey altöşt oldu. Bayan Mlekopitayeva bozuldu, darıldı, kendişine generalin davet edildiğinin haber verilmeyişine şon derece içerledi. Her ne kadar, generalin çağrılmadan, kendiliginden,[??] geldiğini şöyledilerşe de kadın buna inanmıyacak kadar aptaldı. Şampanya lâazım olmuştu. Pseldonimov'un anneşinden bir ruble çıktı. Pseldonimov'dayşa tek bir kopek yoktu. Kocakarı Mlekopitayev'a[??] eteklenerek önce birinci şonra da ikinci çişşe şampanya için para iştirmek zorunda kaldılar. Ona, Pseldonimov'un dairedaki durumundan, istikbalinden bahsettiler, insafını dilediler. Sonunda kadın, kendi parasından verdi. Verdi ama Pseldonimov'un emdiği sutu de burnundan getirdi. O kadar ki, adamçagız boyuna zifaf geçesinin o çennete has zevkini tatmak üzere hazırlanmış yatak odasına giriyor, parmaklarını saçlarına daldırarak basını yataga bırakıyor ve sessizçe, onu bogan hırs ve hiddetten titriyordu.

Evet! Ivan Ilyic o gece içtiği iki sise "Cakson" un neye mal olduğunu bilmiyordu. Hele üvan Ilyic'in son hali Pseldonimov'u büsbütün dehset, keder ve saskınlığa düşürdü. Basına yeniden is açılmıştı. Simdi belki de, sabaha kadar sımarik gelinin çöğüklerini, ağılamalarını dinlemesi gerekeçektir. Halbuki Pseldonimov'un zaten bası çatlıyor, koyu bir duman perdesi gözlerini karartıyordu. Simdilik, İvan Ilyic'le uğrasmak zorundaydı. Sabahın saat üçünde ya bir doktor, ya da eve götürmek için, bir payton arabası kiralamak gerekiyordu. Hem de mutlaka payton olmalıydı, çünkü bir "vanka" ile böyle bir sahis, hem de bu halde, eve yollanamazdı. Lakin araba parasını nereden bulmalı? Generalin yemekte suratına bakmıyarak kendisiyle iki lakırdı bile etmemesine fena halde kızan Mlekopitayeva, çebinde bir kopekçik bile bulunmadığını, kestirip atmıştı. Hos, belki, gerçekten de yoktu ya... Öyleyse nerden para bulmalı? Ne yapmalı? Doğrusu, Pseldonimov'un saçını basını yolduğu kadar da vardı.

* * *

Ivan Ilyic'i o aralık, yemek odasında duran ufak bir deri kanapeye uzattılar. Sofra toplanarak masalar dışarı çıkarılınca kadar Pseldonimov öteye beriye kostu; ödünç para bulmaya çalıştı. Hizmetçilerden bile istedi, ama kimseden is çıkmadı. Hatta herkesten fazla kalmış olan Akim Petroviç'i rahatsız etmeye diret etti. (Öteki, iyi yurekli bir adam olduğu halde, para bahsini duyunca oyle sasırdı, hattâ korktu ki, saçmalamaya, birbirini tutmaz seyler süölemeye başladı.

Kekeliyerek:

— Baska zamanda... Vallahi büyük memnunlukla... ama simdi... mazur güriiniz beni! diye soylendi.

Sonra sapkasını kaptığı gibi evine kaçtı. En çok ise yarıyan, düş yorumu kitabından süöz açan iyi kalpli genç olmuştur. Ama onun da yardımı ançak herkesten sonraya kalmak ve Pseldonimov'un ıstırabını çanla basla paylaşmaktan öteye geçmedi.

Sonunda, Pseldonimov, annesi ve delikanlı toplanarak, doktor çağırmamaya, bir payton getirerek hastayı eve yollamaya karar verdiler. Araba gelinceye kadar da bazı ev ilâaçlarını deniyeceklerdi. Sakaklarını, basını soğuk suyla ıslatacaklar, ensesine buz koyaçaklardı ve saire. Bununla Pseldonimov'un annesi uğrasacaktı. Delikanlı hemen payton aramaya kostu. O saatte Petersburgskaya Storona dolayında, değil paytona, âadi bir "vanka"ya bile raşlamak mümkün değildi. Bu

yüzden çocuk, epeyce uzağa, arabacıların yattıkları hana gitti, bir ikisini uyandırdı. Pazarlığa giriştiler. Bu saatte beş rubleye payton çıkmaz, dedikleri halde üç rubleye uyuştular. Ama delikanlı arabayla saat döörde yakın kapıya geldiği vakit, evdekilerin kararı çoktan değişmiş bulunuyordu. Henüz kendine gelmiyen İvan İlyiç o kadar fenalaşmış, öyle inleyip çırpınmaya başlamıştı ki, bu halde eve taşınması mümkün değildi, tehlikeliydi hattâ. çaçşkına dönmüş Pseldominov:

— Bakalım şonu ne olacak bunun? diye şoylenip duruyordu.

Ne yapmalıydı? şimdi yeni bir meşele karışışındaydılar: haştayı burada alıkoşalar, nerede ve hangi yatakta yatıracaklardı? Bütün evin içinde, topu topu iki karyola vardı. Biri kocaman iki kişilik ihtiyar Mlekopitayev'le karışının yattığı; öteki de gene iki kişilik evlenenler için yeni alınan ceviz taklidi karyolaydı. Evin geri kalan şakinleri, daha doğru şakineleri, yerde yanyana şerili kuş töyö doşekler üzerinde yatıyorlardı. Doşeklerin cogu eşkimiş, kokmuş, ele güne çıkarılamıyacak kadar kötü bir hal almıştı. Zaten onlar da gücü gücüne yetiyor, hattâ yetmiyordu bile... şu halde haştâ nereye yatırılacaktı?... Hadi döçşegi buldular diyelim... Nihayet, birinin altından döçşegini çekebilirlerdi. Ya yatak nereye, neyin üstüne şerilecekti? Odalara uzak ve müstakil kapılı olduğu için bu işe en müsait yer, salondur tabî... Ama yatağı neyin üstüne sermeli? Birkaç sandalyeyi birleştirecek bir set mi yapmalı? Herkesin bildiği gibi, böyle sandalyelerden yataklar, cumartesiden pazarı evde geçirmek üzere izinli gelen yatılı Öğrencilere yapılır. Ivan İlyiç gibi bir şahsı böyle yatakta yatırmak dupeduz saygısızlıktı. Ertesi gün ayrılınca neler derdi kimbilir! Pseldonimov bunun lafını duymak istemiyordu. O halde tek bir hal sekli kalıyordu: generali yeni evlilerin yatağında yatırmak...

Bu yatak, önceden de süylediğimiz gibi yemek odasının yanındaki ufak odada hazırlanmıştı. Üzerinde iki kişilik, yeni alınmış bir dosek, temiz carsaflar ve astarı pembe patiskadan yapılmış dört yastık vardı.

Yastıkların kılıfları, kenarları farbalayile[???] suslenmiş tuldendi. Suslü desenli pamuklu yorgan, pembe atlastan yapılmıştı. Tavandan yıldızlı bir halkadan cibinlik iniyordu. Kısacası, bu odada herşey Allah için, hostu. Yatak odasını misafirlerin hemen hemen hepsi ziyaret etmiş, begenerek oğmüslerdi. Gelin, Pseldominov'dan nefret ettiği halde, o gece birkaç defa ve bilhassa kimsenin gümemesine dikkat ederek, buraya bakmaya gelmişti. Gelinlik yatağına, hem de koleraya benziyen bir hastalığa tutulmuş bir hastanın yatırılacağını duyunca ne kadar küpürdüğünü siz tahmin edin. Gelinin anneciği kızının haklarını korumaya kalktı. Kavga etti, ertesi günü kocasına şikayet edeceği yollu tehditler şavurdu. Ama Pseldonimov ayak diredi ve işteğini yerine getirdi. İvan İlyiç o odada yatırıldı.

Gelin güveyin yatağı şalonda, şandalyeler üzerine şerildi. Gelin kendi kendine dırlanıp duruyordu. Nere-deyşe cimdiklemeye başlıyacaktı. Ama kocaşına öyle pek kafa tutamıyordu. Babaşının bir koltuk değneği vardı ki, gelin hanım onu pek iyi tanıyordu. Hem de, babaşının erteşi şabah ondan bazı huşuşlarda hesap şo-racığını da biliyordu. Kızcağzın gönlünü etmek için, pembe yorganla, şöşlü kılıflı yastıkları da onlara verdiler.

İşte tam o anda, paytonla delikanlı geldi. Arabaya luâzum[lüzûâm] kalmadığını duyunca, fena halde korktu. Arabanın paraşını vermek ona düşüyordu. Oysa, ömründe cebinde birarada on kopek bulundurmamıştı. Pseldonimov da, tamtakır olduğunu açıkça şöyledi. Arabacının gönlünü almaya çalıştılar; lâakin adam gürültü etmeye, hattâ pencerelerin tahta perdelerini yumruklamaya başladı. Meşelenin nasıl halle-dildiğini iyice bilemiyorum. Galiba delikanlı rehin olarak, arabanın içinde, Peşki civarındaki

Dördöncü Roj-deştvenşkaya şokasına gitmiş. Orada, ahbablarının evinde geceleyin bir üniversiteli arkadaşını uyandırıp para iştiyecekmiş.

Gelinle güveyi, odalarında yalnız bıraktıkları zaman saat beşte geliyordu.

Hastanın yatağının başında Pseldonimov'un annesi bekliyecekti. Kadın yere, halının üzerine hırkasıyla örtünerek uzanmıştı. Ama bir türlü uyuyamadı, çünkü I'van I'lyiç'in fena halde midesi bozulduğu için, ikide bir kalkmak zorunda kalıyordu.

Pseldonimova azimli, iyi yürekli bir kadındı. Generalin üstünü basını soydu; üz oğluyum gibi bütün gece odadan, koridordan geçerek gerekli kabı götürüp getirdi. Hem o geçeki felaketleri bununla da bitmedi.

Yeni evlilerin salona kapatılmalarının üzerinden on dakika ya geçmiş ya geçmemisti ki, odalarından birdenbire, bir çığlık, hem de bir nese, sevinç çığı değil, iç paralayıcı, hiç de iyiye alamet görünmeyen bir haykırıs koptu. Çığlığın ardından da çatırdılar, patırdılar[patırtılar,] sandalye gürültüleri duyuldu. Henüz karanlığa dalmış oda hiç umulmadık bir anda korkuyla ahlıyan vahlıyan, türlü türlü gece kıyafetinde bir sürü kadınla doldu. Gelinin annesi, su dakikada hasta çocukları yalnız kalan ablası, uç teyzesi— kaburga kemiği kırık olan da içinde—asçı kadınla, ma-salçı dalkavuk Alman kadını hep buradaydılar. Alman kadınının varını yogunu teskil eden yatağını, en temiz olmasından ötürü zorla çekip almışlar, yeni evlilerin altına sermişlerdi.

Bütün bu saygıdeğer bayanlar, bir çeyrek saatten beri mutfak ve koridor yoluyla, parmak uçların[uçlarına] basarak antreye dolmuşlar, açıklanmasına imkân olmıyan bir merakla kulak kabartmış, içeriyi dinliyorlardı.

O sırada, birişi acele bir mum yaktı, gelenler pek garip bir manzarayla karışılaştılar. I'ki kişinin ağırlığını kaldıramıyan, geniş kuştüyü döşegen yalnızca kenarlarını tutabilen şandalyeler ayrılmış, döşek de yere düşüvermişti. Gelin, hiddetinden alabildiğine ağlıyordu. Artık bu defa kendini adamakıllı küçük düşmüş buluyordu. Manen tam mâanaşıyla harab olmuşt Pşeldonimov, suç üstünde yakalanan canı gibi duruyordu. Kendini haklı göstermeye bile çalıştığı yoktu. Her yandan vahlamalar, haykırmalar duyuluyordu. Gürültüye, Pşeldonimov'un anneşi de koşça koşça geldi. Lakin gelinin annecigi bu defa tam bir zafer kazandı. "Ne biçim kocaşın şen, oğlum? Bütün bu kepezeliklerden sonra bir işe yaramazşın şen!" gibi garip ve ol-dukça hakşız çıkışmalardan sonra, kolundan tuttuğu gibi, kızını kocaşının yanından ayırdı, erteşi gün kor-kunç babalarına verilecek hesabın sorumluluğunu üzerine alarak odaşına götürdü. Onların arkasından, öte-kiler de ahlayıp vahlayarak, başlarını şallıyarak odadan çıktılar. Pşeldonimov'un yanında bir anneşi kaldı. Oglunu teşelli etmeye çalıştı ama Pşeldonimov onu yanından kovdu.

Teşelli falan dinliyecek halde değildi. Yalınayak, üstünde ancak iç çamaşının en önemli kısmı olduğu halde, kanapeye kadar şürlüklendi. Kafaşında düşünceleri birbiriyle carpışıyor[???] karışlıyordu. Arada bir, şanki elinde olmıyarak, daha biraz önce üzerinde cılgınca danş edilen ve hâalâa cıgara dumanı hisşedilen odaya göz gezdiriyordu. Kirlenmiş, ıslanmış döşeme, şeker kâğıtları ve izmaritlerle doluydu. Dağılmış yatakla devrilmiş şandalyeler, bu dünyanın en iyi, en sağlam ümit ve hayallerinin bile geciciligine delil gibiydi.

Pşeldonimov böylece bir saat kadar oturdu. Aklına bir sürü kötü düşünce geliyordu. Bu arada şimdiden sonra dairedeki durumu boyuna zihnini kurcalıyordu. Artık bu gece burada olanlardan sonra, ne olurşa ol-şun, bu daireden ayrılarak, başka bir yere gecmek zorunda olduğunu azap icinde

anlıyordu. Bazan da Mle-kopitayev'i düşünüyordu. İhtimal, hemen yarın, uy-şallığını yeniden şınayacak, ona gene kazaşka oynatacaktı... bir aralık da Mlekopitayev'in şadece, şon kopeğine kadar harcanan, bir elli rublelik verdiğini, kızının dört yüz rublelik drahomaşından henüz şeş çıkmadığını hatırladı. O te yandan evin reşmâi mu-amele[???] de henüz yapılmamıştı. Bundan başka hayatının en acıklı anında onu yalnız bırakan karışını, uzun şubayı ve diz cööküşlerini düşündü. Bunların hepsinin farkına varmıştı. Kayınpederinin şööyleyişle, karışının icindeki şeytanları, bunları kovmaşı için hazırlanmış şopayı hatırladı. Süpheşiz, şon derece dayanıklı bir adam olduğunu kendişi de biliyordu ama kaderin karışına çıkardığı şürprizler, artık, kuvvetinekarşı güvenini şarşacak nitelikteydi.

Pşeldonimov oturduğu yerde kendi kendişiyle dertleşiyordu. Odada yanan mum parçası da bitecekti neredeyse... doğruca Pşeldonimov'un profili özerine düşen titrek ısı, adamın uzanmış boynu, kambur burnuyla, tam tepeşinde dimdik duran iki tutam şacın kocaman göölgeşini duvara aksettiriyordu. Niha-yet, ortalıkta şabah şerintisi hişşedilince Pşeldonimov kalktı. Uşumuştı; şandalyeler araşında duran döşeğe yaklaştı, hic düzelmeden[???] ve mumu da şööndürme-den, hattâ başının altına yaştık bile koymadan, emekli-yerek yatağa girdi, öölü gibi uyuya kaldı. Bu, erteşi gün cezalandırılacak ticarâi suçlununki kadar ağır, kurşun gibi bir uykuydu.³⁰

Ote yandan, zavallı Pşeldonimov'un zıfaf yatagında General Ivan İlyic Pralişkiy'in gecirdiği azaplı gece neyle kıyaşlanabilirdi acaba? Başağrışı, kuşma ve başka nahoş nööbetler biran [bir an] yakaşını bırakmıyordu. Dehşetli şancı icinde kıvranıyordu. Arada bir akli başına gelir gibi oluyor, şuurunda ööyle korkunc, ööyle karanlık, igrenc şahneler aydınlanıyordu ki, İ'van İ'lyic hic kendine gelmemeyi tercih ediyordu. Gene de bütün bunlar kafaşında haâlâa karmakarışık bir haldeydi. Meşelâa Pşeldonimov'un anneşini tanıyor,

"Sabret yavrum, sabret iki güzüm, yakında kendine gelirsin" gibi sâf üğutlerini duyuyor, bununla beraber bu kadının yanında bulunmasına bir türlü akla yakın bir açıklama bulamıyordu. Çirkin hayaletler görüyordu. Semyon İ'vanoviç, hep güzünün önündeydi. Ama dikkatle bakınca, bunun Semyon İ'vanoviç değil, Psel-donimov'un burnu olduğunu fark ediyordu. Önünden belli belirsiz, serbest sanatkâar, subay, yanğı sarılı ko-çakarı geçiyordu. En çok bir altın halkayla ilgileniyordu. Halka, tam basının üstünde, tavana asılmıştı. İçinden perdeler geçiyordu. İ'van İ'lyiç bunu, odayı aydınlatan mum parçasının donuk ısığında gayet açık olarak görüyordu. Zihni, bu halkanın ne ise yaradığı, niçin burada bulunduğu, mâanasının ne olabileceğiyle mesguldü. Birkaç defa ihtiyar kadına sorduysa da galiba, süöyledikleri söylemek istediginden bambaskaydı ve kadın, İ'van İ'lyiç'in meramını anlıyabilmek için sarf ettiği bütün gayrete ragmen bunu basaramamıştı. Nihayet sabaha karsı, hastalık nööbetleri kesilince güzle-rini kapadı. Rüyasız, ağır bir uykuya daldı. Bir saat kadar uyudu. Uyandığı zaman asagı yukarı tam olarak kendine gelmişti. Dayanılmaz bir basagnı duyuyordu. Çuha parçasına dönmiş dilinde berbat bir tat vardı.

İ'van İ'lyiç yatagın içinde doğrulur gibi oldu, etrafına bakındı ve düşünçeye daldı. Agamaya baslıyan günün solgun ısığı pançurların aralıklarından inçe bir çizgi halinde içeriye süzülüyor, duvarın üstünde titresiyordu. Saat yedi vardı.

Ivan Hyiç, birdenbire, geçen aksamdanberi basına gelenleri, yemek sırasındaki bütün olayları, basarılamamıs kahramanlığını, sofradaki nutkunu hatırladı. Bundan çıkacak sonuç, hakkında neler süöylenip düşünüleceği bir bir aklına gelmeye başladı. Son olarak etrafına bakındı, küçük memurunun zıfaf

³⁰ Rusyada ticari suçlulara idam yerine sürgün veya kürek mahkûmluğu cezaları verilir, karar suçluya pazar meydanlarında ve topluluk önünde bildirilirdi.

yatağını ne derece çirkin, ne kadar eseflenilecek hale getirdiğini gördü. Bunu fark eder etmez de kalbine oyle muthis bir utanç, üyle bir azap girdi ki, Ivan üyiç bir çılgılık kopardı, yüzünü elleriyle kapıyarak keder içinde kendini yastığının üstüne attı. Bir dakika sonra da yataktan fırladı. Karyolanın yanındaki sandalyenin üzerinde, temizlenmiş, fırçalanmış, intizamlı katlanmış elbisesini gördü. Hemen bunu kaptı, acele acele, etrafa bakınarak ve aâdetâ bir seyden dehsetli korkarak üstüne geçirmeye başladı. Baska bir sandalyede kürkü, sapkası, sapkanın içinde de sarı eldivenler duruyordu. Ivan l'lyiç'in niyeti, usulçaçık, kimseye görünmeden tuymektir. Fakat kapı birdenbire açıldı, içeriye Pseldonimov'un anası girdi. Elinde topraktan bir kabla ibrik vardı. Omuzuna bir peskir asılmıştı. l'brigi masaya koyarak, uzun boylu konuşmaya luâzum gömmeden, mutlaka yıkanmak gerektiğini söyledi.

– Aman beyefendi, yıkan. Yıkanmadan olur muhiç?

Ivan l'lyiç, yeryüzünde kendisinden çekinip utan-madığı, korkmadığı tek yaratığın, bu ihtiyar kadın olduğunu anladı, yıkandı. Bu sıradaki dekor Ivan l'lyiç'in hayatı boyunca en aç hâatıralarından biri olarak kalmıştı. Toprak tası, üzerinde henüz kuçüçük buz parçaları yüzen soğuk suyla doldurulmuş porselen ibrigi, sol omuzuna attığı kenarı renkli peskirle ihtiyar kadını ve pembe bir kaâgda sarılı beyzi, [bezi] üstüne harfler kazılmış on bes kopeklik sabun parçasını her hatırlayışında viçdan azabı duymustur. Besbelli yeni evliler için alınmış bu sabunun siftahını yapmak Ivan l'lyiç'e nasip olmuştur.

Soguk su ona feharlık verdi. Kurulanarak tek kelime süöylemeden, hasta bakışına tesekkür bile etmeden, sapkasını kaptı, ihtiyar Pseldonimova'nın tuttuğu kürkünü sırtına attığı gibi koridordan mutfaga, oradan da avluya fırladı. Mutfakta artık uyanmış kedi miyavlıyordu. Yer yatağında yatan ahçı kadın, basını kaldırdı ve teçessüs dolu bakışlarla onu takibetti. Bay Pralinskiy üönçe avluya, avludan sokaga çıktı, ilk ras-ladığı arabaya kendini dar attı. Pek soguk bir sabahtı. Donduruçu, sarımtırak bir sis ortalığı sarmıştı. Ivan l'lyiç kürkünün yakasını kaldırdı. Herkesin ona baktığını, herkesin kendisini tanıdığını ve bütün olanları üöğreneceğini sanıyordu.

Sekiz gün ne evden çıktı, ne de dairesine gitti. Hasta, hem pek hastaydı; ama vüçutça hasta olmaktan çok mâanen rahatsızdı. Bu sekiz gün onun için tam çehennem azabı oldu. Herhalde bunlar üöbür dünyadahesabına sayılacaktı onun. Oyle dakikalar olmuştu ki, Ivan l'lyic rahipliğe girmeyi bile aklından geçirdi. Hem gerçekten olmuştu bu... Bunu dUşünürken, muhayyilesi alabildiğine işlemeye başlıyordu. Hayalinden toprak altında hafif şeşlerle okunan ilahiler, açık bir tabut, ufak bir İrücrede tek başına bir hayat, ormanlar, mağaralar geçiyordu. Fakat şuuru yerine gelince, bunların saçma bir buyutmecilikten doğduğunu kendi kendine itiraf ediyor, hareketinden utanıyordu. Hemen bunun ardından existence manqee'si³¹ zihnine şaplanıyor; ruhi buhranlar yeniden başgoşteriyordu. [baş güşteriyordu?] Sonra gene bütün ruhunu utanc kaplıyor, birdenbire yerin dibine girmek iştiyordu. Aklına gelen düşünceler urper-tiyordu onu... Daireye gittiği zaman hakkında neler şoyliyecekler, neler düşüneceklerdi kimbilir? Kulaktan kulağa fışıldaşmalar, artık onu bir yıl, on yıl, bütün üömürüne kovalıyacaktır. Bu olayı, gelecek kuşaklar da üğrenecektir... Tabanşızlığı o derece ileriye vardırıyordu ki, nerdeyse Semyon Ivanovic'e gidip affını diliyecek, doştlugunu yalvaracaktı. Kendini aşla mazur gömüyor, tersine, alabildiğine tenkit ediyordu. Aşlında özür bulamıyordu, zaten aramaya da utanıyordu.

Ivan l'lyic, iştişasını verip emekliye çıkmayı düşünüyordu. Sade, tek başına bir hayat sürerek kendini insanlığın saadeti için çalışmaya verecekti. Ama ahbaplarını mutlaka degistirmesi gerekiyordu. Hattâa kendine ait bütün hâatıraları da yok etmeliydi. Yavas yavas bu fikirleri de saçma bulmaya, memurlarına

³¹Fransızca: Ömrünü heba ettiği.

karsı fazla titizlik göstermekle herseyin düzelebileceğine inanmaya başlamıştı. Bunları düşününce çanlanıyor, ümit-leniyordu. Nihayet azap, endise içinde geçen koça sekiz günden sonra Ivan Ilyiç bu kararsızlığa daha fazla da-yanamıyaçağını anladı ve un beau matin³² daireye gitmeye karar verdi.

Evde belki bin kere dairesine nasıl gireceğini üzüntü içinde güzününe [goz onüne?] getirmisti. Korkuyla, arkasından mutlaka maânalı mâanalı fısıltılar duyaçağını, mâanidar yüzler, kötü gülümsemeler göreceğini düşünmüştü. Halbuki, bunların hiçbirleriyle karşılaşmayınca ne kadar hayret etti. Herkes onu saygıyla karşıladı. Hepsi kendisini selaâmlıyor, çiddâ çiddi çalışıyorlardı. O da hemen isine sarıldı. Bazı raporlar^] açıklamalar dinledi. Kararlar verdi. Düşünce-lerinde o sabahki kadar isabetli ve faydalı olduğunu hiç hatırlamıyordu. Herkesin ondan memnun olduğunu, kendisini saydıklarını görüyordu. En kuskulu kimseye güöre bile takılaçak nokta yoktu. Her sey mükemmel gidiyordu. Nihayet elinde birtakım kağıtlarla Akim Petroviç de geldi. Adam odaya girer girmez, bir an için, Ivan Hyiç'in kalbine bir sey saplanır gibi olmuştu. Akim Petrovic'le meşgul oldu. Azametle konuşarak yapılacak işleri gööşterdi, açıkladı. Yalnız söz şöoylerken, uzun zaman karşışındakine bakmaktan kaçındığını, daha doğrusu Akim Petrovic'in ona bakmaya çekindisinin farkına vardı. İş bitirdikten sonra Akim Petrovic kâğıtları toplamaya başladı. Mömkün olduğu kadar reşmâ bir tavırla:

— Bir dilekceimiz daha var, dedi. Memur Pşeldo-nimov (. . .) [???] daireşine naklini diliyor. Son Ek-şelanş Semyon Petrovic Sipulenko boş bir yer için söz vermişler ona. Pşeldonimov, bu huşuşta ekşelâanşımızın yüksek delaâletini rica ediyor.

I^van Ilyic:

— Yaa, demek oraya gecmek istiyor; dedi, kalbinden büyük bir ağrıyı çıkıp gittğini hisşetti. Akim Petrovic'e baktı. O anda bakışları karşılaştı.

— Pekaâlâa, dedi. Ben elimden geleni yaparım; hay hay.

Akim Petrovic, galiba biran önce şıvışmak işti-yordu. Fakat İvan Hyic birdenbire beliren mertce bir duyguyla ona icini dökmeye karar verdi. Anlaşılan ken-dişine yeni bir ilham gelmişti.

Acık ama derin mâanalarla dolu bakışını Akim Pet-rovic'e dikerek:

— Pşeldonimov'a, kendişine karşı kinim olmadığını... evet olmadığını söyleyiniz, dedi. Tam tersine, olanların hepsini, hepsini unutmaya hazır olduğumu...

I^van I^lyiç birdenbire yutkundü; süzü yarıda kaldı. Akim Petroviç'in garip hali onu sasırttı. Bu olgun, ağır baslı adam, nedense birden pek hımbıllasıvermişti. Generalin süözlerini sonuna kadar dinliyeceğı yerde pek ap-talça bir sekilde kızardı, yakısıık almiyaçak kadar çabuk ve kısa bas egmeleriyle onu selaâmlıyarak, geri geri kapıya gitmeye başladı. Hal ve tavrından, yer yarılıp da içine girmeyi veya hiç olmazsa, mümkün olduğu kadar çabuk masasına ulaşmayı arzuladığı belli oluyordu.

I^van I^lyiç, odada yalnız kalınca, saskın saskın ayağa kalktı. Aynanın karsısına geçmiş bakıyor, ama kendini güöremiyordu.

Farkına varmadan:

— Hayır: siddet, yalnızça ve yalnızça siddet... diye mırıldandı.

³²Bir sabah.

Birdenbire yüzü alev gibi yandı, dehsetli utandı. Sekiz günlük hastalığında bile duymadığı bir azap hissetti. içinden, "yapamadım!" diye süylendi, halsiz halsiz sandalyeye çöktü.

SON